

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + γυρίζω (από το θέμα γυρισ-) + -τος.

ο **αγύρτης**, η **αγύρτισσα** (ΟΥΣ.) αυτός που με διάφορες κατεργαριές και ψευτιές προσπαθεί να ξεγελάσει τους άλλους

ΣΥΝΩΝ.: απατεώνας

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αγυρτεία

η **αγχιστεία** (ΟΥΣ.) όταν δημιουργείται συγγένεια μεταξύ ανθρώπων λόγω γάμου, κάνουμε λόγο για συγγένεια εξ αγχιστείας, και οι άνθρωποι που έχουν μια τέτοια συγγένεια λέγονται συγγενείς εξ αγχιστείας: *Ο πεθερός μου είναι συγγενής μου εξ αγχιστείας, ενώ ο αδερφός μου εξ αίματος.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη που σήμαινε στενή, κοντινή συγγένεια.

η **αγχόνη** (ΟΥΣ.) σκοινί με θηλιά στην άκρη του και η ξύλινη κατασκευή στην οποία αυτό στηρίζεται· τη χρησιμοποιούσαν παλαιότερα για να θανατώνουν όποιον είχε καταδικαστεί σε θάνατο με απαγχονισμό (κρεμάσμα): *Ο μελλοθάνατος εγκληματίας οδηγήθηκε στην αγχόνη.*

ΣΥΝΩΝ.: κρεμάλα

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, η οποία σχηματίστηκε από τη λέξη *άγχω* (που σήμαινε *στραγγαλίζω*).

το **άγχος** (ΟΥΣ.) δυσάρεστο συναίσθημα που έχει κάποιος όταν φοβάται ή όταν ανησυχεί για κάτι: *Έχω άγχος για τα αυριανά αποτελέσματα.*

ΣΥΝΩΝ.: αγωνία ΑΝΤΙΘ.: ηρεμία

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άγχω* (που σήμαινε *στραγγαλίζω*) + -ος.

ΣΥΓΓ.: άγχομαι, αγχώνω, αγχώδης, αγχωτικός

αγχώδης, -ης, -ες (ΕΠ.) **1.** αυτός που έχει πολύ άγχος: *Μην είσαι τόσο αγχώδης!*

2. αυτός που φαίνεται ότι γίνεται με άγχος: *Αγχώδης προσπάθεια.*

ΕΤΥΜ.: *άγχος* + *-ώδης*: μεταφραστικό δάνειο από τη γαλλική λέξη *angoisseux*.

ΣΥΓΓ.: άγχος, αγχώνω, αγχωτικός

η **αγωγή** (ΟΥΣ.) **1.** ανατροφή: *Οικογενειακή αγωγή. / Αυστηρή αγωγή.*

ΣΥΝΩΝ.: διαπαιδαγώγηση, γαλούχηση

2. εκπαίδευση: *Σχολική αγωγή. / Κοινωνική αγωγή. / Πολιτική αγωγή. / Ηθική αγωγή. / Στρατιωτική αγωγή.*

ΣΥΝΩΝ.: διαπαιδαγώγηση, παιδεία

3. η συμπεριφορά ως αποτέλεσμα της ανατροφής ή της εκπαίδευσης που έλαβε κάποιος: *Αν είχε αγωγή, δε θα είχε μιλήσει με τέτοιο θράσος!*

4. δικαστική προσφυγή: *Μας έπεισε να κάνουμε αγωγή.*

♦ **αγωγή του πολίτη / κοινωνική-πολιτική αγωγή:** σχολικό μάθημα με αντικείμενο τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και των κοινωνικών θεσμών ♦ **αισθητική αγωγή:** το σχολικό μάθημα της μουσικής, των καλλιτεχνικών,

της θεατρολογίας κτλ. ♦ **φυσική αγωγή:** το μάθημα της γυμναστικής

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη από το ρήμα *άγω*.

το **αγώνι:** δεσ *αγώνι*

ο **αγωγιότης**, θηλ. η **αγωγιότησα** (ΟΥΣ.) αυτός που μεταφέρει ανθρώπους ή πράγματα με το ζώο του: *Ο αγωγιότης φόρτωσε τα σακιά στο μουλάρι.*

ΕΤΥΜ.: *αγώνι* + *-ιάτης*.

ΣΥΓΓ.: αγώι, αγωγιάτικος

ο **αγωγός** (ΟΥΣ.) **1.** σωλήνας ή αυλάκι που χρησιμοποιούμε για να μεταφέρουμε κάτι, συνήθως υγρό ή αέριο, από ένα μέρος ή σημείο σε άλλο: *Αγωγός νερού. / Αγωγός αερίου.*

2. κάθε σώμα μέσω του οποίου μεταδίδεται κάποια μορφή ενέργειας (θερμότητα, ηλεκτρισμός κτλ.): ένα σώμα μέσα από το οποίο μεταδίδεται εύκολα η θερμότητα ή ο ηλεκτρισμός ή κάποια άλλη μορφή ενέργειας λέγεται καλός αγωγός της θερμότητας ή του ηλεκτρισμού κτλ.: σε αντίθετη περίπτωση, λέγεται κακός αγωγός: *Το νερό είναι κακός αγωγός της θερμότητας, αλλά καλός αγωγός του ηλεκτρισμού.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΝΘ.: αεραγωγός, υδραγωγός, υδαταγωγός, καπναγωγός, πετρελαιαγωγός, παραγωγός, παραγωγή, παράγω, παιδαγωγός

το **αγώι** και **αγώνι** (ΟΥΣ.) **1.** άνθρωποι ή πράγματα που μεταφέρει κάποιος με ζώο ή με αμάξι: *Ο γάιδαρος μεταφέρει το αγώι.*

2. η αμοιβή για τη μεταφορά αυτή: *Πόσο πάει το αγώι για Θεσσαλονίκη;*

ΣΥΝΩΝ.: αγωγιάτικα

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *αγώνιον* (που σήμαινε *φορτίο αμαξίου*).

ΣΥΓΓ.: ► αγωγιότης

ο **αγώνας** (ΟΥΣ.) **1.** το να προσπαθεί κάποιος πάρα πολύ για να πετύχει κάτι: *Έκαναν αγώνα για να ζήσουν.*

2. προσπάθεια που κάνει κάποιος για να αντιμετωπίσει ή να νικήσει κάποιον: *Προεκλογικός αγώνας.*

3. αθλητική συνάντηση: *Ο ποδοσφαιρικός αγώνας έληξε ισόπαλος.*

ΣΥΝΩΝ.: αναμέτρηση

4. ο πόλεμος, η μάχη: *Αγώνες για την ελευθερία.*

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άγων*.

ΣΥΓΓ.: αγωνίζομαι, αγωνιστής, αγωνιστικός, αγωνιστικότητα, αγώνισμα

η **αγωνία** (ΟΥΣ.) συναίσθημα που έχει κάποιος όταν περιμένει κάτι, όταν φοβάται ότι θα γίνει κάτι κακό κτλ.: *Περιμέναμε με αγωνία τις διακοπές. / Έχω αγωνία για το μέλλον.*

ΣΥΝΩΝ.: άγχος, ανησυχία, ανυπομονησία, καρδιοχτύπι, λαχτάρα ΑΝΤΙΘ.: ηρεμία, αδιαφορία

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, από το *άγων* + *-ία*.

ΣΥΓΓ.: αγωνιά, αγωνιώδης

αγωνίζομαι (αγωνίστηκα) (Ρ.) **1.** κάνω αγώνα ή παίρνω μέρος σε αγώνα: *Αγωνίστηκα για να τα καταφέρω. / Αγωνίζονται για την πατρίδα τους.*

ΣΥΝΩΝ.: πάλεύω, μοχθώ, πασχίζω, πολεμάω, κοπιάζω, ιδρώνω

2. παίρνω μέρος σε αθλητικό αγώνα: *Αγωνίστηκε στον ακοντισμό και πήρε χρυσό μετάλλιο.*

ΣΥΝΩΝ.: πολεμάω, μάχομαι

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► αγώνας ΣΥΝΘ.: διαγωνίζομαι, συναγωνίζομαι, ανταγωνίζομαι, διαγωνισμός, διαγώνισμα, συναγωνισμός, συναγωνιστής, ανταγωνισμός, ανταγωνιστής, ανταγωνιστικός

το **αγώνισμα** (ΟΥΣ.) άθλημα που γίνεται σε αθλητικούς αγώνες: *Κέρδισε στο αγώνισμα του δρόμου.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *αγωνίζομαι* + *-μα*.

ΣΥΓΓ.: ► αγώνας

ο **αγωνιστής**, θηλ. η **αγωνίστρια** (ΟΥΣ.) αυτός που αγωνίστηκε ή αγωνίζεται για κάτι: *Οι αγωνιστές της ελευθερίας δεν τα παρατάνε εύκολα. / Όλοι οι αγωνιστές πολέμησαν ηρωικά.*

ΣΥΝΩΝ.: πολεμιστής, μαχητής, στρατιώτης

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *αγωνίζομαι* + *-τής*.

ΣΥΓΓ.: ► αγώνας ΣΥΝΘ.: πρωταγωνιστής, πρωταγωνιστώ, πρωταγωνιστικός

αγωνιστικός, -ή, -ό (ΕΠ.) **1.** αυτός που έχει σχέση με τον αγωνιστή: *Ανθρωπος με αγωνιστικό χαρακτήρα.*

ΣΥΝΩΝ.: μαχητικός, αποφασιστικός

2. αυτός που έχει σχέση με τους αθλητικούς αγώνες ή χρησιμοποιείται σε αυτούς: *Αγωνιστικός χώρος. / Αγωνιστικό ποδήλατο.*

• **αγωνιστικά** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *αγωνιστής* + *-ικός*.

ΣΥΓΓ.: ► αγώνας

αγωνιά (Ρ.) νιώθω αγωνία: *Αγωνιά να μάθει τι έγινε. / Ο πατέρας του αγωνιούσε, γιατί έλειπε πολλή ώρα από το σπίτι.*

ΣΥΝΩΝ.: ανησυχώ, ανυπομονώ, καρδιοχτυπάω, λαχταράω

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► αγωνία

αδαής, -ής, -ές (ΕΠ.) αυτός που δε γνωρίζει, που δεν έχει την παραμικρή ιδέα για κάτι: *Είμαι εντελώς αδαής στις νέες τεχνολογίες. / (ως ΟΥΣ.) Για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα πρέπει να ακούς τις απόψεις των ειδικών και όχι των αδαών.*

• **αδαώς** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

το **αδαμαντωρυχείο** (ΟΥΣ.) ορυχείο από όπου βγάζουν διαμάντι: *Τα αδαμαντωρυχεία της Νότιας Αφρικής.*

ΕΤΥΜ.: Σύνθετη από τις λέξεις *αδάμαντας* + *ορυχείο*, με έκταση (ο → ω).

αδάμαστος, -η, -ο (ΕΠ.) **1.** ένα ζώο που δεν το έχει δαμάσει (ημερώσει) ο άνθρωπος το λέ-

με αδάμαστο: *Ο Βουκεφάλας ήταν ένα αδάμαστο άλογο, μέχρι που το δάμασε ο νεαρός Αλέξανδρος.*

2. αυτόν που είναι πολύ γενναίος και δεν μπορούν να τον υποτάξουν οι άλλοι τον λέμε αδάμαστο: *Οι Γερμανοί δεν μπόρεσαν να καταβάλουν τον αδάμαστο λαό της Κρήτης.*

3. τη θέληση, το πείσμα, το φρόνημα κτλ., όταν είναι πολύ ισχυρά, τα λέμε αδάμαστα: *Το αδάμαστο φρόνημα του λαού μας τον κράτησε ζωντανό στους αιώνες της σκλαβιάς.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *α-* (στερητ.) + *δαμάζω* (από το θέμα *δαμασ-*) + *-τος*.

η **άδεια** (ΟΥΣ.) **1.** το να μας αφήσουν να κάνουμε ή να πούμε κάτι: *Πήρε την άδεια να βγει έξω.*
ΣΥΝΩΝ.: συγκατάθεση, έγκριση ΑΝΤΙΘ.: απαγόρευση, άρνηση

2. το χαρτί που βεβαιώνει ότι έχουμε την άδεια να κάνουμε κάτι: *Άδεια επαγγέλματος. / Οικοδομική άδεια*

3. το δικαίωμα που έχει κάποιος να λείπει από την εργασία του, την υπηρεσία του κτλ., καθώς και ο χρόνος που θα λείπει: *Πολλοί εργαζόμενοι έχουν άδεια τον Αύγουστο.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αδειάζω, αδειασμα, άδειος, αδειανός ΣΥΝΘ.: αδειούχος

αδειάζω (άδειασα) (Ρ.) **1.** κάνω κάτι να είναι άδειο: *Άδειασα τη σακούλα από τα ψώνια.*

ΑΝΤΙΘ.: γεμίζω

2. μένω άδειος: *Έφυγαν όλοι και άδειασε το δωμάτιο.*

ΑΝΤΙΘ.: γεμίζω

3. έχω ελεύθερο χρόνο για κάτι: *Δεν αδειάζω ούτε για να φάω.*

ΣΥΝΩΝ.: ευκαιρώ

◆ **αδειασέ μου τηγωνιά!**: φύγε από δω!

ΕΤΥΜ.: *άδεια* + *-άζω*.

ΣΥΓΓ.: ► άδεια

αδειανός, -ή, -ό (ΕΠ.) άδειος: *Βρήκα ένα αδειανό κάθισμα.*

ΕΤΥΜ.: *άδειος* + *-ανός*.

ΣΥΓΓ.: ► άδεια

το **άδειασμα** (ΟΥΣ.) το να αδειάζει κάτι: *Το άδειασμα του σκουπιδοτενεκέ.*

ΑΝΤΙΘ.: γέμισμα

ΕΤΥΜ.: *αδειάζω* (από το θέμα *αδειασ-*) + *-μα*.

ΣΥΓΓ.: ► άδεια

άδειος, -α, -ο (ΕΠ.) **1.** αυτός που δεν έχει τίποτα μέσα του ή που τον έχουν αδειάσει: *Οι σέπες μου είναι εντελώς άδειες.*

ΣΥΝΩΝ.: αδειανός, κενός ΑΝΤΙΘ.: γεμάτος

2. αυτός που δεν έχει ανθρώπους: *Ήμασταν μόνοι μας στην άδεια παραλία.*

ΣΥΝΩΝ.: αδειανός, έρημος ΑΝΤΙΘ.: γεμάτος

◆ **με άδεια χέρια**: χωρίς δώρο: *Δεν μπορώ να πάω στο σπίτι τους με άδεια χέρια.*

ΕΤΥΜ.: αδειάζω + -ος.

ΣΥΓΓ.: ► άδεια

ο **αδειούχος**, θηλ. η **αδειούχος** (και **αδειούχα**) (ΟΥΣ.) 1. αυτός που έχει άδεια: *Είμαι αδειούχος και θα πάω διακοπές.*

2. (ΕΠΙΘ.) αυτός που έχει πάρει έγγραφη επίσημη βεβαίωση (άδεια) από κρατική υπηρεσία ότι μπορεί να κάνει κάποιο επάγγελμα ή να ασχοληθεί με μια δραστηριότητα: *Αδειούχος ηλεκτρολόγος. / Αδειούχος πολιτικός μηχανικός.*

ΕΤΥΜ.: σύνθετη από τις λέξεις *άδεια* + *έχω* (από το β' συνθετικό -ούχος).

■ Δες *αριστούχος* για ΚΛΙΣΗ

αδέκαρος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν έχει καθόλου χρήματα: *Ξόδεψα τα λεφτά μου κι έμεινα αδέκαρη.*

ΣΥΝΩΝ.: απένταρος, άφραγκος

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + *δεκάρα* + -ος.

ΣΥΓΓ.: αδεκαρία

αδελφικός, -ή, -ό: δεσ *αδερφικός*

ο **αδελφός**, θηλ. η **αδελφή** (ΟΥΣ.) 1. ο αδερφός, αυτός με τον οποίο έχω τους ίδιους γονείς: *Έχω μια αδελφή δύο χρόνια μικρότερη.*

2. (μτφ.) αυτός που έχει πολύ καλές και στενές σχέσεις με κάποιον: *Σ' ευχαριστώ, αδερφέ μου, για τη βοήθειά σου!*

3. ο μοναχός ή η μοναχή: *Ο ηγούμενος ανέθεσε τα οικονομικά του μοναστηριού στον αδελφό Ιάκωβο.*

4. (μόνο στο θηλ.) η **αδελφή:** η νοσοκόμα: *Κάλεσε την αδελφή, γιατί δεν αισθάνομαι καλά.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αδερφούλης, αδερφάκι, αδερφικός, αδελφικότητα, αδελφάνω, αδελφούνη, αδελφότητα ΣΥΝΘ.: συνάδελφος, ξάδερφος

ΠΡΟΣΟΧΗ: Ο πληθυντικός του *αδελφός* (αφσ.) είναι *αδελφοί* και του *αδελφή* (θηλ.) είναι *αδελφές*. Υπάρχει όμως και η λέξη (το) *αδελφι* (ή *αδέρφι*), που έχει πληθυντικό (τα) *αδέλφια* (ή *αδέρφια*) και σημαίνει οι *αδελφοί* και/ή οι *αδελφές*.

αδελφώνω: δεσ *αδερφώνω*

ο **αδένας** (ΟΥΣ.) όργανο στο σώμα του ανθρώπου και των ζώων, που παράγει διάφορες ουσίες απαραίτητες για τη λειτουργία του οργανισμού: *Το δάκρυ μας βγαίνει από αδένες.*

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άδην*.

ΣΥΓΓ.: αδενικός, αδενίτιδα ΣΥΝΘ.: αδenoπάθεια, λεμφαδένας

άδεντρος, -η, -ο και **άδενδρος, -η, -ο** (ΕΠ.) αυτός που δεν έχει δέντρο: *Μετά τη φωτιά ο τόπος έμεινε άδεντρος.*

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + *δέντρο* + -ος.

αδέξιος, -α, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν μπορεί να κάνει κάτι σωστά ή κάτι που δε γίνεται σωστά: *Κάποιος αδέξιος έριξε κάτω λάδια. / Έκανα μια αδέξια κίνηση κι έπεσα κάτω.*

ΣΥΝΩΝ.: άτσάλος, άγαρμπος ΑΝΤΙΘ.: επιδέξιος

• **αδέξια** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + *δεξιάς* (= *ικανός*).

ΣΥΓΓ.: αδέξιότητα

η **αδέξιότητα** (ΟΥΣ.) το να είναι κάποιος αδέξιος ή να γίνεται κάτι με αδέξιο τρόπο: *Η αδέξιότητά μου έφταιγε που χτύπησα.*

ΑΝΤΙΘ.: επιδέξιότητα

ΕΤΥΜ.: *αδέξιος* + -ότητα.

ΣΥΓΓ.: αδέξιος

αδερφικός, -ή, -ό και **αδελφικός, -ή, -ό** (ΕΠ.) 1. αυτός που έχει σχέση με τα αδέρφια: *Η αδερφική αγάπη είναι δυνατή.*

2. (μτφ.) αυτός που δείχνει αγάπη όπως τα αδέρφια μεταξύ τους: *Τους ενώνει αδερφική φιλία.*

• **αδερφικά** και **αδελφικά** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: *αδερφός* / *αδελφός* + -ικός.

ΣΥΓΓ.: ► αδελφός

ο **αδερφός**, θηλ. η **αδερφή** (ΟΥΣ.) δεσ ο *αδελφός*, θηλ. η *αδελφή*.

αδερφώνω (αδερφώσα), **αδερφώνομαι** (αδερφώθηκα, αδερφωμένος) και **αδελφώνω** (αδέλφωσα), **αδελφώνομαι** (αδελφώθηκα, αδελφωμένος) (Ρ.) συμφιλιώνω: *Η δυστυχία αδερφώνει τους λαούς. / Οι άνθρωποι πρέπει να ζουν ειρηνικά, να είναι αδερφωμένοι.*

ΕΤΥΜ.: *αδερφός* / *αδελφός* + -ώνω.

ΣΥΓΓ.: ► αδελφός

αδέσμευτος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που είναι ανεξάρτητος, που δεν επηρεάζεται και δεν ελέγχεται από άλλον: το ίδιο χαρακτηρίζουμε και τη γνώμη, την κρίση κτλ. ενός τέτοιου ανθρώπου: *Η γνώμη του έχει μεγάλη σημασία, γιατί είναι αντικειμενικός και αδέσμευτος δημοσιογράφος. / Υποστηρίζουν ότι είναι η μόνη αδέσμευτη εφημερίδα της χώρας. / Δικαστής με αδέσμευτη κρίση, που δεν υποκύπτει στις πιέσεις κανενός.*

ΣΥΝΩΝ.: ανεξάρτητος, ελεύθερος

2. αυτός που δεν έχει αρραβωνιαστεί ή παντρευτεί ή δεν έχει μόνιμο ερωτικό δεσμό: *Χώρισα πρόσφατα και τώρα είμαι αδέσμευτος.*

• **αδέσμευτα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + *δεσμεύω* + -τος.

αδέσποτος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δεν ανήκει σε κανέναν: *Οι δρόμοι γέμισαν με αδέσποτα ζώα.*

2. αυτός που δεν ξέρουμε από πού προέρχεται: *Σκοτώθηκε από αδέσποτη σφαίρα.*

• **αδέσποτα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + *δεσπότης* (= αφέντης) + -ος.

άδετος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν είναι δεμένος: *Το άλογο ήταν άδετο και έφυγε. / Το βιβλίο έχει μαλακό εξώφυλλο, είναι άδετο.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + δένω (από το θέμα δειω-) + -τος.

άδηλος, -η, -ο (ΕΠ.) όταν κάτι δεν είναι φανερό ή όταν δεν είμαστε βέβαιοι για το πώς θα εξελχθεί ή θα καταλήξει κάτι, λέμε ότι είναι άδηλο: *Το μέλλον είναι άδηλο. / Οι προθέσεις του είναι άδηλες.*

♦ **άδηλοι πόροι:** όταν τα χρήματα (ή άλλα περιουσιακά στοιχεία) που έχει στη διάθεσή του κάποιος δε γνωρίζουμε από ποιες δραστηριότητες προέρχονται, κάνουμε λόγο για άδηλους πόρους

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + δήλος (= φανερός).

αδήλωτος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν έχει δηλωθεί: *Η εφορία κατά τον έλεγχο ανακάλυψε πολλά αδήλωτα εισοδήματα* (= που υπάρχουν, αλλά που δε δηλώθηκαν από τον κάτοχό τους όταν υπέβαλε τη φορολογική του δήλωση).

ΑΝΤΙΘ.: δηλωμένος

ΕΤΥΜ.: Από α- (στερητ.) + δηλώνω (από το θέμα δηλω-) + -τος.

η **αδημονία** (ΟΥΣ.) η έντονη λαχτάρα και η ανυπομονησία μαζί με ανησυχία που νιώθει κάποιος όταν περιμένει κάτι: *Περιμένουν με αδημονία τα αποτελέσματα των εξετάσεων.*

ΕΤΥΜ.: Από το αδημονώ + -ία.

ΣΥΓΓ.: αδημονώ

αδημονώ (Ρ.) όταν περιμένουμε κάτι με ανυπομονησία, με έντονη λαχτάρα αλλά και με ανησυχία, λέμε ότι αδημονούμε: *Όλοι στην οικογένειά μου αδημονούν να μάθουν τι συνέβη τελικά με το θέμα που σε απασχολούσε.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αδημονία

ο **Άδης** (ΟΥΣ.) **1.** ο θεός του Κάτω Κόσμου, σύμφωνα με τη μυθολογία των αρχαίων Ελλήνων: *Η Περσεφόνη έμεινε τους μισούς μήνες του χρόνου στο βασίλειο του Άδη.*

2. ο τόπος όπου κατοικούσαν οι ψυχές των νεκρών, σύμφωνα με τη μυθολογία των αρχαίων Ελλήνων: *Ο Οδυσσέας κατέβηκε ζωντανός στον Άδη και μίλησε με το νεκρό Αχιλλέα.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

αδηφάγος, -ος/-α, -ο (ΕΠ.) **1.** αυτός που τρώει με βουλιμία: *Πρέπει να κάνεις δίαιτα: έχεις γίνει αδηφάγος!*

ΣΥΝΩΝ.: λαίμαργος, αχόρταγος, ακόρεστος

2. (μτφ.) αυτός που προκαλεί μεγάλη καταστροφή, που αφανίζει: *Η αδηφάγος φωτιά.*

ΣΥΝΩΝ.: ολέθριος

3. όταν κάποιος επιδίδει με πάθος να αποκτήσει όλο και περισσότερα πράγματα, τον χαρακτηρίζουμε αδηφάγο: *Αδηφάγοι καταναλωτές.*

ΣΥΝΩΝ.: άπληστος, ανικανοποίητος

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αδιφραγία

αδιάβαστος, -η, -ο (ΕΠ.) **1.** αυτός που δεν τον έχουν διαβάσει ή που δεν τον έχουν μελετήσει: *Έχω αδιάβαστα τα μαθηματικά.*

ΑΝΤΙΘ.: διαβασμένος

2. αυτός που δεν έχει μελετήσει τα μαθήματά του: *Δεν πηγαίνω στο σχολείο αδιάβαστη.*

ΑΝΤΙΘ.: διαβασμένος, μελετημένος, προετοιμασμένος

• **αδιάβαστα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + διαβάζω (από το θέμα διαβασ-) + -τος.

αδιάβατος, -η, -ο (ΕΠ.) λέγεται για κάτι μέσα από το οποίο δεν μπορεί να περάσει εύκολα κανείς: *Η περιοχή είναι αδιάβατη από το πολύ χιόνι.*

ΑΝΤΙΘ.: διαβατός, βατός

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + διαβατός.

αδιάβλητος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που είναι απρόσβλητος από διαβολές, που δεν μπορεί να κατηγορηθεί: *Αδιάβλητη εξεταστική διαδικασία.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + διαβλή-τός.

αδιάβροχος, -η, -ο (ΕΠ.) **1.** αυτός που δεν αφήνει το νερό ή άλλο υγρό να περάσει μέσα σε αυτό ή μέσα από αυτό: *Κολυμπάω με αδιάβροχο ρολόι.*

2. (ως ΟΥΣ.) το **αδιάβροχο:** πανωφόρι από αδιάβροχο υλικό που προστατεύει από τη βροχή

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + διαβρέχω + -ος.

η **αδιαθεσία** (ΟΥΣ.) το να μη νιώθει κάποιος πολύ καλά, να νιώθει ελαφρά άρρωστος: *Θα ξαπλώσω, γιατί νιώθω αδιαθεσία.*

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *indisposition*.

ΣΥΓΓ.: αδιάθετος, αδιαθετώ

αδιάθετος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που νιώθει αδιαθεσία: *Κάτι με πείραξε στο στομάχι και νιώθω αδιάθετος.*

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *indisposé*.

ΣΥΓΓ.: ► αδιαθεσία

αδιαθετώ (αδιαθέτησα) (Ρ.) παθαίνω αδιαθεσία, είμαι αδιάθετος: *Με το κρύο αδιαθέτησε πολύς κόσμος.*

ΕΤΥΜ.: αδιάθετος + -ώ.

ΣΥΓΓ.: ► αδιαθεσία

αδιάκοπος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που συνεχίζει να χωρίς να τον διακόπτει τίποτα: *Τα κατάφερε μετά από αδιάκοπο αγώνα.*

ΣΥΝΩΝ.: συνεχής, ασιταμάτης, διαρκής

• **αδιάκοπα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + διακόπτω + -ος.

η **αδιακρισία** (ΟΥΣ.) το να ασχολείται κάποιος με ξένες υποθέσεις με τρόπο που ενοχλεί τους άλλους: *Η αδιακρισία είναι το μεγαλύτερο ελάττωμά του.*

ΑΝΤΙΘ.: διακριτικότητα, λεπτότητα

ΕΤΥΜ.: Από το αδιακρίτος.

A

ΣΥΓΓ.: αδιάκριτος

αδιάκριτος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που φέρεται με αδιακρισία: *Αν δε γίνομαι αδιάκριτος, τι μισθό παίρνεις;*

ΑΝΤΙΘ.: διακριτικός

2. αυτός που φανερώνει αδιακρισία: *Μην κάνεις αδιάκριτες ερωτήσεις.*

ΑΝΤΙΘ.: διακριτικός

• **αδιάκριτα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *α-* (στερητ.) + *διακρίνω* + *-τος*.

ΣΥΓΓ.: αδιακρισία

η **αδιαλλαξία** (ΟΥΣ.) όταν κάποιος δε δέχεται με τύποτα να υποχωρήσει από μια απαίτησή του ή να αλλάξει κάποια άποψή του κτλ., ώστε να έρθει σε συνεννόηση ή σε συμβιβασμό με άλλον ή να ξεπεραστεί ένα πρόβλημα, λέμε ότι δείχνει αδιαλλαξία: *Η αδιαλλαξία και των δύο πλευρών οδήγησε στη διακοπή της συνεργασίας τους.*

ΑΝΤΙΘ.: διαλλακτικότητα

ΕΤΥΜ.: Από το *αδιάλλακτος*.

ΣΥΓΓ.: αδιάλλακτος

αδιάλυτος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δε διαλύεται: *Ορισμένες ουσίες είναι αδιάλυτες στο νερό.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *α-* (στερητ.) + *διαλύτος*.

αδιαμαρτύρητα (ΕΠΙΡΡ.) χωρίς διαμαρτυρία: *Δέχτηκε την τιμωρία του αδιαμαρτύρητα.*

ΕΤΥΜ.: Από το *αδιαμαρτύρητος*.

αδιαμφισβήτητος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν αμφισβητείται: *Αδιαμφισβήτητο επιστημονικό κύρος. / Αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα.*

ΣΥΝΩΝ.: αναμφισβήτητος, βέβαιος ΑΝΤΙΘ.: αμφισβητήσιμος, αμφίβολος

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + *διαμφισβητώ* (από το θέμα *διαμφισβητη-*) + *-τος*.

ΣΥΓΓ.: αμφισβητώ

αδιανόητος, -η, -ο (ΕΠ.) όταν κάτι συμβαίνει, αλλά δεν μπορούμε να το πιστέψουμε, γιατί το θεωρούμε παράλογο και «δεν το χωράει ο νους μας», λέμε ότι είναι αδιανόητο: *Είναι αδιανόητο στην εποχή μας να πεθαίνουν παιδιά από την πείνα.*

ΣΥΝΩΝ.: ανήκουστος

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + *διανοούμαι* + *-τος*.

αδιάντροπος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δε δείχνει ντροπή: *Λέει χοντρά ψέματα, είναι τελείως αδιάντροπος!*

ΣΥΝΩΝ.: ξεδιάντροπος, ξετσιώτσος

ΕΤΥΜ.: Από την παλαιότερη ελληνική λέξη *αδιάντροπος*, η οποία προέρχεται από τη λέξη *διατρέπω* (που σήμαινε *αποθαρύνω*).

αδιαπέραστος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. όταν κάτι είναι έτσι κατασκευασμένο, ώστε να μην επιτρέπει σε συγκεκριμένο υλικό να το διαπεράσει, λέμε ότι είναι αδιαπέραστο (τα αδιάβροχα παπούτσια,

π.χ., είναι αδιαπέραστα από το νερό, το αλεξί-σφαιρο γιλέκο αδιαπέραστο από τις σφαιρές κτλ.): *Τα παπούτσια μου είναι αδιαπέραστα από το νερό.*

2. όταν κάτι είναι πολύ πυκνό και δίνει την εντύπωση ότι δεν μπορεί κάποιος ή κάτι να περάσει από μέσα του, λέμε ότι είναι αδιαπέραστο: *Αδιαπέραστη βλάστηση. / Δεν είχε φεγγάρι εκείνη τη νύχτα και το σκοτάδι ήταν αδιαπέραστο.*

ΕΤΥΜ.: Από *α-* (στερητ.) + *αρχ.* ρ. *διαπερώ* (από το θέμα *διαπερασ-*) + *-τος*.

αδιαπραγμάτευτος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν μπορεί κάποιος να τον διαπραγματευτεί: *Οι όροι της συμφωνίας είναι αδιαπραγμάτευτοι.*

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + *διαπραγματεύομαι* + *-τος*: μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *unnegotiated*.

ΣΥΓΓ.: διαπραγματεύομαι

αδιαφανής, -ής, -ές (του/της αδιαφανούς, οι αδιαφανείς, τα αδιαφανή, των αδιαφανών) (ΕΠ.)

1. όταν δεν μπορούμε να δούμε τι υπάρχει πίσω από ένα ξύλο ή πίσω από ένα ύφασμα κτλ., επειδή το σώμα αυτό δεν αφήνει το φως να περάσει από μέσα του, λέμε ότι είναι αδιαφανές: *Η τέτα της βεράντας μας έχει αδιαφανές πανί και μας κάνει πολύ καλή σκιά.*

ΑΝΤΙΘ.: διάφανος, διαφανής

2. (μτφ.) όταν μια διαδικασία δε γίνεται φανερά, κι αυτό μας κάνει να αναρωτιόμαστε αν είναι νόμιμη ή παράνομη, λέμε ότι αυτή η διαδικασία είναι αδιαφανής: *«Αδιαφανείς οι διαδικασίες πρόσληψης των υπαλλήλων στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης» καταγγέλλει η αντιπολίτευση.*

• **αδιαφανώς** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + *διαφανής*: μεταφραστικό δάνειο από τη γαλλική λέξη *intransparent*.

ΣΥΓΓ.: αδιαφάνεια

αδιαφιλονίκητος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν τον αμφισβητεί κανένας, που τον παραδέχονται όλοι: *Είναι ο αδιαφιλονίκητος ηγέτης της χώρας του. / Το αποτέλεσμα των εκλογών είναι αδιαφιλονίκητο.*

ΣΥΝΩΝ.: αναμφισβήτητος

• **αδιαφιλονίκητα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + *διαφιλονικό* (από το θέμα *διαφιλονικη-*) + *-τος*.

η **αδιαφορία** (ΟΥΣ.) το να μην έχει κάποιος ενδιαφέρον για κάτι ή για κάποιον *Η αδιαφορία του για τα μαθήματα με κάνει να ανησυχώ.*

ΣΥΝΩΝ.: αμέλεια ΑΝΤΙΘ.: ενδιαφέρον, φροντίδα, μέριμνα

Δεν περίμενα τόση αδιαφορία από σένα!

ΣΥΝΩΝ.: αναισθησία ΑΝΤΙΘ.: ανησυχία, αγωνία

ΕΤΥΜ.: Από το *αδιάφορος*.

ΣΥΓΓ.: αδιάφορος, αδιαφορώ

αδιάφορος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που νιώθει αδιαφορία: *Γιατί είσαι αδιάφορη όταν σου μιλάω;*

2. αυτός που φανερώνει αδιαφορία: *Με κοιτούσε με ένα αδιάφορο ύφος.*

ΣΥΝΩΝ.: ψυχρός

3. αυτός που δεν ενδιαφέρει κάποιον: *Το μπάσκετ μου είναι αδιάφορο.*

ΑΝΤΙΘ.: ενδιαφέρων

• **αδιάφορα** (ΕΠΙΡΡ.) χωρίς ενδιαφέρον: *Άκουγα αδιάφορα τη συζήτηση.*

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + διάφορος (από το διαφέρω).

ΣΥΓΓ.: ► αδιαφορία

αδιαφορώ (αδιαφόρησα) (Ρ.) 1. δεν έχω ενδιαφέρον για κάποιον ή για κάτι: *Γιατί αδιαφορείς για τα μαθήματά σου;*

ΑΝΤΙΘ.: ενδιαφέρομαι, νοιάζομαι

2. δε δίνω σημασία: *Αδιαφορεί για την οικογένειά του.*

ΑΝΤΙΘ.: νοιάζομαι

ΕΤΥΜ.: Από το αδιάφορος.

ΣΥΓΓ.: ► αδιαφορία

το **αδιαχώρητο** (ΟΥΣ.) όταν ένας χώρος είναι ασφικτικά γεμάτος και υπάρχει μεγάλος συνωστισμός, λέμε ότι επικρατεί το αδιαχώρητο: *Μα πώς θα μπορούμε κι εμείς στο βαγόνι, δε βλέπεις ότι επικρατεί το αδιαχώρητο; / Προσπάθησαν να βγουν όλοι μαζί από τη στενή πόρτα και δημιουργήθηκε το αδιαχώρητο.*

ΕΤΥΜ.: Ουσιαστικοποιημένο επίθετο του αρχαίου επιθέτου *αδιεξορητος*.

το **αδιέξοδο** (ΟΥΣ.) 1. δρόμος που δεν έχει διέξοδο: *Μη στρίβεις από δω, γιατί είναι αδιέξοδο.*

2. (μτφ.) πολύ δύσκολη κατάσταση: *Δεν είχε λεφτά και ήταν σε αδιέξοδο.*

ΕΤΥΜ.: Ουσιαστικοποιημένο επίθετο του αρχαίου επιθέτου *αδιέξοδος*.

αδιευκρίνιστος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δε διευκρινίστηκε, που δεν ξεκαθαρίστηκε: *Ορισμένες λέξεις έχουν αδιευκρίνιστη ετυμολογία.*

ΣΥΝΩΝ.: α ξεκαθαρίστος, αδιασαφήνιστος

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + διευκρινίζω (από το θέμα διευκρινισ-) + -τος.

αδικαιολόγητος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δεν μπορούμε να τον εξηγήσουμε, να τον δικαιολογήσουμε: *Το κρίνο είναι αδικαιολόγητο το Μάιο.*

ΣΥΝΩΝ.: ανεξήγητος, ακατανόητος, παράξενος, παράδοξος, περίεργος ΑΝΤΙΘ.: δικαιολογημένος, κατανοητός

2. αυτός που δεν μπορούμε να τον συγχωρήσουμε: *Η αγενείά σου στο τραπέζι ήταν αδικαιολόγητη!*

ΣΥΝΩΝ.: ασυγχώρητος, ανεπίτρεπτος ΑΝΤΙΘ.: δικαιολογημένος

• **αδικαιολόγητα και αδικαιολογήτως** (ΕΠΙΡΡ.) ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + δικαιολογώ (από το θέμα δικαιολογη-) + -τος· μεταφραστικό δάνειο από τη γαλλική λέξη *injustifié*.

το **αδίκημα** (ΟΥΣ.) παράνομη πράξη: *Έκλεψε, κι αυτό είναι σοβαρό αδίκημα.*

ΣΥΝΩΝ.: παρανομία, ανομία

ΕΤΥΜ.: αδικώ + -μα.

ΣΥΓΓ.: αδικία, άδικος, άδικο, αδικώ

η **αδικία** (ΟΥΣ.) 1. το να μην υπάρχει το δίκιο: *Στη χώρα βασιλεύει η αδικία.*

ΣΥΝΩΝ.: άδικο ΑΝΤΙΘ.: δίκιο

2. πράξη που είναι αντίθετη με τους γραπτούς ή τους άγραφους νόμους: *Διαμαρτύρομαι γι' αυτή την αδικία.*

ΕΤΥΜ.: άδικος + -ία.

ΣΥΓΓ.: ► αδίχημα

το **άδικο** (ΟΥΣ.) η αδικία, η έλλειψη του δίκιου: *Σήμερα κυριαρχεί το άδικο.*

ΕΤΥΜ.: Ουσιαστικοποιημένο επίθετο του αρχαίου επιθέτου *άδικος*.

ΣΥΓΓ.: ► αδίχημα

άδικος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που κάνει αδικίες: *Του έχω εμπιστοσύνη, δεν είναι άδικος άνθρωπος.*

ΑΝΤΙΘ.: δίκαιος

2. αυτός που είναι αντίθετος με τους γραπτούς ή τους άγραφους νόμους: *Ο άδικος πόλεμος κατέστρεψε τη χώρα.*

ΑΝΤΙΘ.: δίκαιος

3. αυτός που δε δίνει τα αποτελέσματα που θέλουμε: *Μην προσπαθείς, είναι άδικος κόπος.*

ΣΥΝΩΝ.: ανώφελος, άσκοπος, άγονος, άκαρπος, μάταιος ΑΝΤΙΘ.: γόνιμος, αποδοτικός

• **άδικα και αδικώς** (ΕΠΙΡΡ.) α. αντίθετα με το δίκαιο: *Άδικα τον τιμώρησες, δεν έφταιγε.* β. χωρίς αποτέλεσμα: *Άδικα τον περίμενα, τελικά δεν ήρθε.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► αδίχημα

αδικώ (αδίχησα), **αδικούμαι** (αδικήθηκα, αδικημένος) (Ρ.) 1. κάνω αδικία: *Δεν έχει αδικήσει ποτέ κανέναν.*

2. παίρνω άδικη απόφαση, κρίνω άδικα: *Ο διαιτητής αδίκησε την ομάδα.*

ΑΝΤΙΘ.: δικαίωνω

3. δείχνω κάποιον ή κάτι χειρότερο ή κατώτερο από ό,τι είναι: *Την αδικεί αυτή η φωτογραφία, στην πραγματικότητα είναι πιο όμορφη!*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► αδίχημα

αδιόρθωτος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δε διορθώθηκε, που έχει ακόμα λάθη: *Μας μοίρασε τις εργασίες αδιόρθωτες.*

ΑΝΤΙΘ.: διορθωμένος

2. αυτός που δε διορθώνει, δεν αλλάζει τη συμπεριφορά του: *Αδιόρθωτος ψεύτης.*

ΣΥΝΩΝ.: αθεράπευτος, αμετανόητος, ασυμμόρφωτος, αιώσιος

• **αδιόρθωτα** (ΕΠΙΡΡ.) *Είναι αδιόρθωτα ρομαντικός.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από το α- (στερητ.) + αρχ. ρ. διορθώ (= διορθώνω) + -τος.

αδιόριστος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν έχει

διοριστεί: Οι αδιόριστοι καθηγητές έκαναν πορεία διαμαρτυρίας στο Υπουργείο Παιδείας.

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + διορίζω (από το θέμα διορισ-) + -τος.

αδίστακτος, -η, -ο και **αδίσταχτος, -η, -ο** (ΕΠ.) αυτός που δε διστάζει να κάνει κάτι (κάποια αδικία κτλ.): Οι κλέφτες ήταν αδίστακτοι.

• **αδίστακτα** (ΕΠΙΡΡ.) Ρίχτηκε αδίστακτα στη μάχη.

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + διστάζω + -τος.

αδόκιμος, -η, -ο (ΕΠ.) όταν χρησιμοποιούμε μια λέξη ή μια φράση που δεν έχει καθιερωθεί στη γλώσσα και που δεν την παραδέχονται όλοι για σωστή, λέμε ότι η λέξη ή η φράση αυτή είναι αδόκιμη· επίσης, όταν χρησιμοποιούμε μια λέξη με μια σημασία που δεν έχει, λέμε ότι η χρήση αυτής της λέξης είναι αδόκιμη: Η λέξη «τηλεορατικός» που χρησιμοποιήσες είναι αδόκιμη· δόκιμη είναι η λέξη «τηλεοπτικός».

ΑΝΤΙΘ.: δόκιμος, καθιερωμένος

• **αδόκιμα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + δόκιμος (από το δέχομαι).

άδολος, -η, -ο (ΕΠ.) όταν ένας άνθρωπος είναι αγνός στην ψυχή, δεν έχει πρόθεση να εξαπατήσει κάποιον για να ωφεληθεί ο ίδιος, λέμε ότι είναι άδολος· επίσης, η αγάπη, η φιλία, τα συναισθήματα κτλ., όταν είναι αγνά, λέμε ότι είναι άδολα: Τα αισθήματά μου απέναντί σου είναι άδολα και δεν κρύβεται κανένα συμφέρον από πίσω.

ΣΥΝΩΝ.: αγνός ΑΝΤΙΘ.: δόλιος

• **άδολα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + δόλος.

άδοξος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δεν έχει δόξα, τιμές, φήμη: Πολλοί ήρωες έμειναν άγνωστοι και άδοξοι.

ΑΝΤΙΘ.: δοξασμένος, ένδοξος

2. κάτι που παθαίνει κάποιος και δεν το αξίζει το λέμε άδοξο: Η ιστορία είχε άδοξο τέλος· ο πρωταγωνιστής σκοτώθηκε.

• **άδοξα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + δόξα + -ος.

αδούλωτος, -η, -ο (ΕΠ.) αδούλωτο λέμε τον άνθρωπο (τον τόπο κτλ.) που δεν υποδουλώθηκε σε κατακτητή ή που δεν ανέχεται τη δουλεία, που παλεύει ενάντιά της· το ίδιο χαρακτηρίζουμε και τη σκέψη, το φρόνημα κτλ. ενός τέτοιου ανθρώπου: Ο αδούλωτος λαός μας δεν έσκυψε το κεφάλι στον κατακτητή. | Η αδούλωτη ψυχή του δε συμβιβάστηκε ποτέ με τη σκλαβιά και βγήκε κλέφτης στα βουνά.

ΣΥΝΩΝ.: ελεύθερος

• **αδούλωτα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + αχρ. ρ. δουλώ + -τος.

η **αδράνεια** (ΟΥΣ.) 1. (φυσ.) η ιδιότητα που έχει κάθε υλικό σώμα να μην αλλάζει η κινητική του κατάσταση, αν δε μεταβληθούν οι δυνάμεις που ασκούνται σε αυτό· για παράδειγμα, όταν είμαστε μέσα σε ένα αυτοκίνητο και το αυτοκίνητο φρενάρει, γέρνουμε προς τα μπροστά, γιατί η δύναμη του φρεναρίσματος ασκήθηκε στις ρόδες του αυτοκινήτου, όχι στο δικό μας σώμα, κι έτσι το σώμα μας για μια στιγμή εξακολουθεί να κινείται με την ίδια ταχύτητα προς τα μπροστά (αυτός είναι και λόγος που πρέπει να φοράμε ζώνες ασφαλείας, οι οποίες συγκρατούν την ορμή που έχει το σώμα μας)· όταν ένα σώμα είναι ακίνητο ή όταν κινείται ευθύγραμμα με σταθερή ταχύτητα, τότε σε αυτό δεν ασκείται καμία δύναμη ή οι δυνάμεις που ασκούνται σε αυτό εξισορροποούνται μεταξύ τους (στη φυσική λέμε ότι «η συνισταμένη των δυνάμεων που ασκούνται σε αυτό είναι ίση με το μηδέν»)

2. όταν κάποιος δεν κάνει κάτι ή δεν έχει τη διάθεση να κάνει κάτι, λέμε ότι βρίσκεται σε αδράνεια: Η τελευταία του αποτυχία τον έριξε σε αδράνεια.

ΣΥΝΩΝ.: απραξία, τεμπελιά ΑΝΤΙΘ.: δράση

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άδρανής*.

ΣΥΓΓ.: αδρανών

αδρανών (αδράνησα) (Ρ.) 1. όταν κάποιος δεν κάνει καμία κίνηση ή ενέργεια, λέμε ότι αδρανεί: Μην αδρανείς, η κατάσταση είναι κρίσιμη και πρέπει να δούμε τι θα κάνουμε.

ΑΝΤΙΘ.: δραστηριοποιούμαι, ενεργοποιούμαι

2. όταν ένα αντικείμενο παύει να κινείται, να ταλαντώνεται κτλ., λέμε ότι αδρανεί

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, από το *άδρανής* (που σήμαινε είμαι αδύναμος).

ΣΥΓΓ.: αδράνεια

αδράχνω (άδραξα) (Ρ.) 1. όταν κάποιος αρπάζει κάτι με δύναμη και το σφίγγει στα χέρια του, λέμε ότι το αδράχνει: Άδραξε τα γκέμια και έκανε το άλογο να σταματήσει.

2. (μτφ.) όταν κάποιος αδράχνει μια ευκαιρία που του παρουσιάζεται, σημαίνει ότι την εκμεταλλεύεται και δεν αφήνει να πάει χαμένη: Άδραξε την ευκαιρία για να εργαστεί στο θέατρο.

ΕΤΥΜ.: Από την παλαιότερη ελληνική λέξη *δράχνο*, η οποία προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη *δράσσομαι*.

το **αδράχτι** (ΟΥΣ.) μακρόστενο κυλινδρικό ξύλινο ή (σπανιότερα) μεταλλικό εργαλείο που χρησιμοποιούσαν παλιά για να τυλίγουν το νήμα που έφτιαχαν όταν έγνεθαν μαλλί ή βαμβάκι ή άλλο υφαντικό υλικό: Σε μερικά χωριά οι νοικοκυρές ακόμα και σήμερα φτιάχνουν μόνες τους κλωστή, χρησιμοποιώντας τα παραδοσιακά εργαλεία: αδράχτι, ρόκα, ανέμη κτλ.

ΕΤΥΜ.: Από την παλαιότερη ελληνική λέξη *ἀτράκτιον*, η οποία ήταν υποκοριστικό της αρχαίας ελληνικής λέξης *ἄτρακτος*.

■ Δες **ΠΛΑΙΣΙΟ** η παραδοσιακή τέχνη της υφαντικής, σελ. 1140

αδρός, -ή/-ά, -ό (ΕΠ.) 1. άφθονος: *Αδρά αμοιβή. / Αδρός μισθός.*

ΣΥΝΩΝ.: παχυλός, υψηλός

2. αυτός που έχει μεγάλη πυκνότητα: *Αδρός πηλός.*

ΣΥΝΩΝ.: χοντρός

3. αυτός που περιορίζεται στα γενικά χαρακτηριστικά, που δεν ελπίζει σε λεπτομέρειες: *Αδρή σκιαγράφηση.*

ΣΥΝΩΝ.: χοντρικός, αδρομερής ΑΝΤΙΘ.: λεπτομερής, λεπτομερειακός

4. λέμε ότι κάποιος έχει αδρά χαρακτηριστικά προσώπου, όταν τα χαρακτηριστικά του είναι έντονα, δεν είναι λεπτά

ΑΝΤΙΘ.: λεπτός

● **αδρά** (ΕΠΠΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αδρότητα

η **αδυναμία** (ΟΥΣ.) 1. το να είναι ή να νιώθει κάποιος αδύναμος: *Δεν μπορούσα να σταθώ από την αδυναμία.*

ΣΥΝΩΝ.: εξάντληση, ατονία

2. το να αρέσει κάτι πολύ σε κάποιον: *Έχω αδυναμία στα γλυκά.*

ΑΝΤΙΘ.: απέχθεια, μίσος

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *α-* (στερητ.) + *δύναμη* + *-ία*.

ΣΥΓΓ.: αδύναμος

αδύναμος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δεν έχει δύναμη: *Μετά την αρρώστια είναι λίγο αδύναμη.*

ΑΝΤΙΘ.: δυνατός, γερός

2. αυτός που δεν έχει ένταση: *Ο ήχος ήταν αδύναμος και δεν ακουγόταν.*

ΣΥΝΩΝ.: άτονος ΑΝΤΙΘ.: δυνατός, έντονος

ΕΤΥΜ.: *αδυναμία* + *-ος*.

ΣΥΓΓ.: αδυναμία

αδυνατίζω (αδυνάτισα, ΠΑΘ. ΜΤΧ. αδυνατισμένος) (Ρ.) λεπταίνω: *Πολλοί κάνουν δίαιτα, για να αδυνατίσουν. / Αυτό το χρώμα που φοράς σε αδυνατίζει.*

ΕΤΥΜ.: *αδύνατος* + *-ίζω*.

ΣΥΓΓ.: αδύνατος, αδυνατούλης, αδυνατούτσικος, αδυνάτισμα, αδυνατώ

το **αδυνάτισμα** (ΟΥΣ.) το να αδυνατίσει κάποιος: *Το γρήγορο αδυνάτισμα βλάπτει σοβαρά την υγεία. / Κέντρα αδυνάτισματος.*

ΕΤΥΜ.: *αδυνατίζω* (από το θέμα *αδυνατισ-*) + *-μα*.

ΣΥΓΓ.: ► αδυνατίζω

αδύνατος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δε ζυγίζει πολλά κιλά: *Είσαι πολύ αδύνατη, πρέπει να παχύνεις λίγο.*

ΣΥΝΩΝ.: λεπτός, λιπόσαρκος, ισχνός, άπαχος, άσαρκος, κοκαλιάρης ΑΝΤΙΘ.: παχύς, χοντρός

2. αυτός που δεν τα καταφέρνει καλά σε κάτι, κυρίως στα μαθήματα: *Είμαι αδύνατος στη γεωγραφία.*

ΑΝΤΙΘ.: γερός, ικανός, δυνατός

3. αυτός που δεν μπορεί να γίνει: *Η λύση που προτείνεις είναι αδύνατη.*

ΣΥΝΩΝ.: ακατόρθωτος, απραγματοποίητος, ανέφικτος

ΑΝΤΙΘ.: δυνατός, πραγματοποιήσιμος, κατορθωτός

◆ **είναι αδύνατον να...:** δε γίνεται να...: *Είναι αδύνατον να έρθω, πρέπει να τελειώσω το διάβασμα. ♦ **κάνω τα αδύνατα δυνατά:** κάνω ό,τι μπορώ για να καταφέρω κάτι: *Θα κάνω τα αδύνατα δυνατά να έρθω.**

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *α-* (στερητ.) + *δυνατός*. ΣΥΓΓ.: ► αδυνατίζω

αδυσώπητος, -η, -ο (ΕΠ.) όταν κάτι είναι ιδιαίτερα σκληρό και δεν υποχωρεί ή δεν είναι εύκολο να αντιμετωπιστεί, τότε λέμε ότι είναι αδυσώπητο: *Αδυσώπητο μίσος. / Αδυσώπητη πάλη. / Αδυσώπητη επίθεση. / Αδυσώπητη ανάγκη. / Οι βομβαρδισμοί ήταν αδυσώπητοι και είχαν τραγικές συνέπειες.*

ΣΥΝΩΝ.: αμείλικτος, ανελέητος

● **αδυσώπητα** (ΕΠΠΡ.)

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + αρχ. ρ. *δυσωπά* (= που σήμαινε *συνθροπιάζω*) + *-τος*.

το **άδυτο** (ΟΥΣ.) 1. το πιο εσωτερικό μέρος ενός ναού, όπου μπαίνει μόνο ο ιερέας

2. (μτφ.) (συνήθως στον πληθ.) όταν κάποιος κατορθώνει να γνωρίσει πολλές κρυφές λεπτομέρειες της δομής ή των δραστηριοτήτων μιας μυστικής οργάνωσης, λέμε ότι εισήλθε (μπήκε) στα άδυτα της οργάνωσης αυτής: *Ο δημοσιογράφος ισχυρίστηκε ότι εισήλθε στα άδυτα της μαφίας.*

ΕΤΥΜ.: Ουσιαστικοποιημένο επίθετο του αρχαίου επιθέτου *άδυτος*.

αιθαλής, -ής, -ές (ΕΠ.) τα φυτά ή τα δέντρα που έχουν το φύλλωμά τους όλο το χρόνο τα λέμε αιθαλή: *Η ελιά είναι αιθαλές δέντρο.*

ΣΥΝΩΝ.: αειφύλλος ΑΝΤΙΘ.: φυλλοβόλος

ΕΤΥΜ.: *αεί* (= πάντα) + *θάλλω* (από το θέμα *θαλ-*) (= *ακμάζω*) + *-ής*.

αικίνητος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που κινείται συνεχώς: *Θαυμάζω τους αικίνητους ανθρώπους.*

ΣΥΝΩΝ.: δραστήριος, κνητικός ΑΝΤΙΘ.: αδρανής, νοθρός, ακίνητος

2. (μτφ.) αυτός που χαρακτηρίζεται από ζωντάνια και δημιουργικότητα: *Αικίνητο πνεύμα.*

ΣΥΝΩΝ.: δραστήριος, δημιουργικός

ΕΤΥΜ.: *αεί* (= πάντα) + *κίνητος*.

αείμνηστος, -η, -ο (ΕΠ.) κάποιον που έχει πεθάνει, για να δείξουμε ότι τιμούμε τη μνήμη του, τον χαρακτηρίζουμε αείμνηστο: *Ο αείμνηστος παππούς μας ήταν γενναίος άνθρωπος.*

ΣΥΝΩΝ.: αλησιμόνητος, αξέχαστος

ΕΤΥΜ.: *αεί* (= πάντα) + *μυμήσκω* (από το θέμα *μνησ-*) (= θυμίζω) + *-τος*.

η **αιφορία** (ΟΥΣ.). 1. η παραγωγή των προϊόντων με τρόπο που δε βλέπεται το φυσικό περιβάλλον, ώστε να μπορούν να ανανεώνονται οι φυσικοί πόροι: *Η αιφορία προϋποθέτει το σεβασμό στη φύση.*

2. η διαρκής πρόοδος, ανάπτυξη: *Η χρήση σύγχρονων τεχνολογιών θα είναι θετικός παράγοντας για την αιφορία της ελληνικής οικονομίας.*

ΕΤΥΜ.: *αεί* (= πάντα) + *-φορία* (από το *φέρω*).

■ Δες **ΠΛΑΙΣΙΟ** *αιφορική (ή αιφόρος/-α) ανάπτυξη*

αέναος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που συμβαίνει από πάντοτε και για πάντα: *Η αέναη κίνηση των πλανητών.* / *Ο αέναος κύκλος των εποχών.*

ΣΥΝΩΝ.: συνεχής, ασιτάμητος

• **αέναα και αενάως** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ο **αέρας** (ΟΥΣ.). 1. η ατμόσφαιρα της γης: *Ο αέρας της εξοχής είναι γεμάτος οξυγόνο.*

2. ο άνεμος: *Ξαφνικά ο αέρας δυνάμωσε.*

◆ **αέρα!**: κραυγή που βγάζουν στον πόλεμο αυτοί που κάνουν επίθεση ◆ **κάνω αέρα**: μετακινώ τον αέρα προς μια κατεύθυνση, φυσώντας ή κλονώντας κινήσεις ◆ **παίρνουν τα μυαλά μου αέρα**: νομίζω ότι είμαι πολύ σπουδαίος ◆ **είμαι/βγαίνω στον αέρα**: παρουσιάζομαι στο ραδιόφωνο ή στην τηλεόραση ◆ **παίρνω τον αέρα (κάποιου/σε κάτι)**: καταφέρνω να επιβληθώ, παίρνω θάρρος, αποκτώ άνεση

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *αήρ*.

ΣΥΓΓ.: ► αγέρας ΣΥΝΘ.: αεροβόλο, αερογέφυρα, αεροδρόμιο, αερολιμένας, αεροδιάδρομος, αεροσκάφος, αεροθούμνο, αερογραμμή, αερομεταφορά, αερόθερμο, αεροπόρος, αεροπορία, αεροσυνόδος, αεροπειρατής, αεροπειρατιά, αερομαχία, αερολογία, αεροφωτογραφία, αεροδυναμικός, αεροστεγής, αεροβική, αεροβίωση, αεραγωγός, αερόστατο, εναέριος

άεργος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που με δική του επιλογή δεν εργάζεται, δεν έχει κάποια απασχόληση: *Έπιασε να σκαλίζει τον κήπο, γιατί δεν του άρεσε να μένει ούτε στιγμή άεργος.*

αιφορική (ή αιφόρος/-α) ανάπτυξη: Όλοι θέλουμε το περιβάλλον μας να αναπτύσσεται με αιφορία, δηλαδή η φύση να δίνει τους πόρους της σε εμάς, στα παιδιά μας και στα εγγόνια μας. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει να χρησιμοποιούμε με μέτρο τους φυσικούς πόρους, να φροντίζουμε για την ανανέωσή τους και οι επεμβάσεις των ανθρώπων να μην είναι καταστροφικές για τη φύση.

Για να γίνει πιο κατανοητό τι σημαίνει αιφορική ανάπτυξη, θα περιγράψουμε πώς ήταν μια λίμνη παλιότερα και πώς είναι σήμερα. Στη λίμνη παλιότερα ο παππούς και η γιαγιά κολυπούσαν και φωτογράφιζαν τα πανέμορφα πουλιά στις όχθες της. Συχνά αγόραζαν θαλασσινά από τους ψαράδες της λίμνης· οι καραβίδες, μάλιστα, της λίμνης ήταν ονομαστές για τη νοστιμιά τους. Επίσης, οι χωρικοί έπαιρναν νερό από τη λίμνη για να ποτίσουν τα χωράφια τους στο γειτονικό κάμπο.

Σήμερα, στη λίμνη αυτή χτίζονται συνεχώς σπίτια και ξενοδοχεία. Αυτά εμποδίζουν το νερό της βροχής να φτάσει στη λίμνη. Έτσι, κάθε χρόνο η λίμνη γίνεται πιο ρηχή. Επίσης, πολλά σπίτια δεν είναι συνδεδεμένα με το βιολογικό καθαρισμό και ρίχνουν τα λύματα (τα νερά των υπονόμων) στη λίμνη. Επιπλέον, οι γεωργοί, στον κάμπο που είναι δίπλα στη λίμνη, χρησιμοποιούν πολλά χημικά λιπάσματα και φυτοφάρμακα, τα οποία παρασύρονται από τα νερά της βροχής και πέφτουν στη λίμνη, ενώ οι ψαράδες ψαρεύουν χωρίς περιορισμό ακόμα και την εποχή που τα ψάρια γεννούν. Το αποτέλεσμα όλων αυτών που γίνονται σήμερα είναι ότι πολλά πουλιά εγκατέλειψαν τη λίμνη και πολλά είδη ψαριών εξαφανίστηκαν.

Πρόσφατα, μάλιστα, η λίμνη σκεπάστηκε από ένα πράσινο και πηχτό στρώμα, που οι επιστήμονες το λένε τοξικό πλαγκτόν και επισημαίνουν ότι είναι πολύ επικίνδυνο για τα ψάρια.

Προκειμένου να ζήσουμε και πάλι σε ένα περιβάλλον με αιφορία, θα πρέπει να γίνουν τα εξής: τα σπίτια να χτίζονται αφήνοντας «δρόμους» για το νερό των βροχών και να συνδεθούν όλα με το βιολογικό καθαρισμό· οι ψαράδες να ψαρεύουν συγκεκριμένες εποχές του χρόνου και, φυσικά, όχι όταν τα ψάρια γεννούν· οι γεωργοί να χρησιμοποιούν για τις καλλιέργειές τους φυσικά λιπάσματα (κοπριά ζώων, χόρτα) και φυτοφάρμακα που δεν προκαλούν βλάβες σε άλλα ωφέλιμα φυτό ή ζώα και να μην αντλούν ανεξέλεγκτες ποσότητες νερού για πότισμα. Αν λοιπόν οι δραστηριότητες του ανθρώπου γίνονται με τρόπο που δε θα καταστρέφουν τη φύση και δε θα εμποδίζουν την ανανέωση των φυσικών πόρων, τότε θα λέμε ότι υπάρχει αιφορική ανάπτυξη.

Όλες οι κυβερνήσεις και οι λαοί του κόσμου πρέπει να προσπαθήσουν για την αιφορία του πλανήτη μας.

ΣΥΝΩΝ.: άπρακτος, τεμπέλης

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άεργός*. Από *α-* (στερητ.) + *-εργός* (από το *έργον*).

αερίζω (αέρισα), **αερίζομαι** (αερίστηκα, αερισμένος) (Ρ.) βγάζω κάτι στον αέρα ή ανοίγω έναν κλειστό χώρο, ώστε να μπει καθαρός αέρας: *Κάθε πρωί αερίζουμε τις κουβέρτες απλώνοντάς τες στο μπαλκόνι. / Αερίζω την κρεβατοκάμαρά μου.*

ΕΤΥΜ.: *αέρας* + *-ίζω*.

ΣΥΓΓ.: ► *αγέρας*

το **αερικό** (ΟΥΣ.) νεράιδα που συνήθως κάνει το κακό: *Τα αερικά τού πήραν τη μιλά.*

ΕΤΥΜ.: Ουσιαστικοποιημένο επίθετο του επιθέτου *αεριστός*.

ΣΥΓΓ.: ► *αγέρας*

αέρινος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που μοιάζει με αέρα, λεπτός, ελαφρός: *Φορούσε ένα αέρινο μαντίλι στο λαιμό.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► *αγέρας*

το **αέριο** (ΟΥΣ.) κάθε υλικό σώμα που δεν έχει ούτε ορισμένο σχήμα ούτε ορισμένο όγκο και απλώνεται σε όλο το χώρο γύρω του: *Ένα από τα αέρια είναι το οξυγόνο.*

ΕΤΥΜ.: Ουσιαστικοποιημένο επίθετο του αρχαίου επιθέτου *αέριος*.

ΣΥΓΓ.: ► *αγέρας* ΣΥΝΘ.: φωταέριο, υγραέριο, αεριούχος

αεριούχος, -ος/-α, -ο (ΕΠ.) αυτός που περιέχει αέριο: *Δε μου αρέσουν τα αεριούχα ποτά.*

ΕΤΥΜ.: *αεριο-* + *-ούχος*· μεταφραστικό δάνειο από τη γαλλική λέξη *gazeux*.

ΣΥΓΓ.: αέριο

ο **αεριτζής** (ΟΥΣ.) 1. αυτός που συμμετέχει σε χαρτοπαίγνιο μόνο και μόνο για να προσελκύσει και άλλους να παίξουν· έτσι, δεν παίζει με δικιά του χρήματα, αλλά με χρήματα που του έδωσε κάποιος άλλος χαρτοπαίκτης ή ακόμα και η ίδια η χαρτοπαικτική λέσχη, χωρίς να το γνωρίζουν οι υπόλοιποι· επομένως, συμμετέχει συνήθως στην εξαπάτηση άλλων χαρτοπαικτών και παίρνει μια αμοιβή («αέρα») γι' αυτό

ΣΥΝΩΝ.: αβανταδόρος

2. αεριτζήδες λέμε αυτούς που εξαπατούν κάποιους με σκοπό το κέρδος, πουλώντας κάτι το οποίο δε διαθέτουν, με λίγα λόγια «πουλώντας τους αέρα»: *Απατεώνες και αεριτζήδες, δήθεν μεσίτες, εκμεταλλεύτηκαν τη μεγάλη ζήτηση μικρών διαμερισμάτων από τους φοιτητές και τους υπόσχονταν έναντι αμοιβής ότι θα τους βρουν σπίτι· μάταια όμως περίμεναν οι φοιτητές, που έχασαν και την υπομονή και τα λεφτά τους.*

ΕΤΥΜ.: *αέρας* + *-ιτζής*.

το **αεριωθούμενο** (ΟΥΣ.) τύπος γρήγορου αεροπλάνου με κινητήρα που εκτοξεύει αέρια με μεγάλη πίεση, το τζετ

ΕΤΥΜ.: *αεριο-* + *ωθούμενο* (ουσιαστικοποιημένο ουδέτερο της μετοχής παθητικού ενεστώτα του ρήματος *ωθώ*).

αεροβατώ (Ρ.) όταν κάποιος είναι ονειροπόλος, όταν αποφεύγει να ασχοληθεί με την πραγματικότητα και ζει επηρεασμένος από τη φαντασία του, λέμε ότι αεροβατεί: *Μην αεροβατείς, πρέπει να προσγειωθείς κάποτε στην πραγματικότητα.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *αερο-* + *-βάτης* (από το *βαίνω*).

το **αεροβόλο** (ΟΥΣ.) όπλο που δουλεύει με συμπιεσμένο αέρα: *Έριξε στον αέρα με το αεροβόλο.*

ΕΤΥΜ.: *αερο-* + *-βόλον* (από το *βάλλω*).

η **αερογέφυρα** (ΟΥΣ.) 1. η σύνδεση με αποκλεισμένη περιοχή, που γίνεται με συνεχείς πτήσεις αεροπλάνων

2. η γέφυρα που συνδέει δύο σημεία στο οδικό ή σιδηροδρομικό δίκτυο και η οποία βρίσκεται πάνω από το δρόμο ή τις σιδηροδρομικές γραμμές

ΕΤΥΜ.: *αερο-* + *γέφυρα*· μεταφραστικό δάνειο από τη γερμανική λέξη *Luftbrücke*.

ο **αεροδιάδρομος** (ΟΥΣ.) καθορισμένος διάδρομος στην ατμόσφαιρα, όπου επιτρέπονται οι πτήσεις των αεροσκαφών, ελεγχόμενες πλήρως από την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

ΕΤΥΜ.: *αερο-* + *διάδρομος*· μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *air corridor*.

το **αεροδρόμιο** (ΟΥΣ.) μέρος ειδικά διαμορφωμένο για να φεύγουν και να φτάνουν εκεί τα αεροπλάνα, καθώς και να περιμένουν όσοι θα ταξιδέψουν με αυτά κτλ.: *Φτάσαμε στο αεροδρόμιο με τις βαλίτσες μας.*

ΣΥΝΩΝ.: αερολιμένας

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *aerodrome*. Από *αερο-* + *δρόμος* + *-ιο*.

το **αεροζόλ** (ΟΥΣ. ΑΚΛ.) είδος αερίου, συνήθως εντομοκτόνο, που βγαίνει με πίεση από μια φιάλη: *Ψέκασε με αεροζόλ, για να σκοτώσει τα μυρμήγκια.*

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *aérosol*.

το **αερόθερμο** (ΟΥΣ.) συσκευή που δουλεύει με ηλεκτρικό ρεύμα και η οποία μας ζεσταίνει βγάζοντας θερμο αέρα: *Όταν χιονίζει, ανοίγουμε το αερόθερμο.*

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *aérotherme*. Από *αερο-* + *θερμός* + *-ο*.

ο **αερολιμένας** (ΟΥΣ.) το αεροδρόμιο: *Προσγειωθήκαμε στον αερολιμένα του Ελληνικού.*

ΕΤΥΜ.: Από τη λόγια λέξη *αερολιμήν*· μεταφραστικό δάνειο από τη γαλλική *aéroport*.

οι **αερολογίες** (ΟΥΣ.) λόγια που δεν έχουν ουσία, περιεχόμενο: *Δεν τις καταλαβαίνω αυτές τις αερολογίες.*

ΣΥΝΩΝ.: ανοησία, κουταμάρα, σαχλαμάρα, αρολούμπα

ΕΤΥΜ.: αερολογία + -ίες.
ΣΥΓΓ.: αερολογία, αερολόγος

αερολογία (αερολόγησα) (Ρ.) λέω αερολογίες: *Είναι σοβαρή και δεν αερολογεί.*

ΕΤΥΜ.: αερολόγος + -ώ.
ΣΥΓΓ.: ► αερολογία

η **αερομαχία** (ΟΥΣ.) μάχη που γίνεται στον αέρα ανάμεσα σε αεροπλάνα: *Στην αερομαχία έπεσαν δύο αεροπλάνα.*

ΕΤΥΜ.: Σημασιολογικό δάνειο από την αγγλική λέξη *airbattle*. Από αερο- + μάχη + -ία.

το **αερόμπικ** (ΟΥΣ. ΑΚΛ.) είδος γυμναστικής που γίνεται με γρήγορες κινήσεις, τρέξιμο κτλ.: *Κάναμε αερόμπικ ακούγοντας μουσική.*

ΣΥΝΩΝ.: αεροβίωση, αεροβική
ΕΤΥΜ.: Από την αγγλική λέξη *aerobics*.

ο **αεροπειρατής**, θηλ. η **αεροπειρατίνα** (ΟΥΣ.) αυτός που κάνει αεροπειρατία: *Οι αεροπειρατές κρατούσαν ογδόντα επιβάτες.*

ΕΤΥΜ.: αερο- + πειρατής· μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *air pirate*.
ΣΥΓΓ.: αεροπειρατία

η **αεροπειρατία** (ΟΥΣ.) το να καταλαμβάνουν ένας ή περισσότεροι άνθρωποι με τη βία ένα αεροπλάνο, για να πετύχουν κάτι: *Ευτυχώς, η αεροπειρατία δεν είχε θύματα.*

ΕΤΥΜ.: αερο- + πειρατεία· μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *air piracy*.
ΣΥΓΓ.: αεροπειρατής

το **αεροπλάνο** (ΟΥΣ.) μέσο μεταφοράς που κινείται στον αέρα με μηχανή και έχει φτερά δεξιά και αριστερά: *Τρία πυροσβεστικά αεροπλάνα έδιναν μάχη με τη φωτιά.*

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *aéroplane*.
ΣΥΓΓ.: αεροπλανάκι ΣΥΝΩΝ.: αεροπλανοφόρο

■ Δες ΕΙΚΟΝΑ *Διάφοροι τύποι αεροσκαφών*, σελ. 31

το **αεροπλανοφόρο** (ΟΥΣ.) μεγάλο πολεμικό πλοίο, με κατάστρωμα κατάλληλο για να ξεκινούν και να φτάνουν εκεί πολεμικά αεροπλάνα: *Στον πόλεμο πήραν μέρος και αεροπλανοφόρα.*

ΕΤΥΜ.: Σύνθετη από τις λέξεις *αεροπλάνο* + -φόρον (από το φέρω)· μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *aircraft carrier*.

η **αεροπορία** (ΟΥΣ.) τα αεροσκάφη, τα αεροδρόμια και τα γραφεία που εξυπηρετούν τη μεταφορά ανθρώπων, πραγμάτων κτλ. στον αέρα: *Πολεμική αεροπορία.*

ΕΤΥΜ.: αεροπόρος + -ία.
ΣΥΓΓ.: αεροπόρος, αεροπορικός

αεροπορικός, -ή, -ό (ΕΠ.) αυτός που έχει σχέση με την αεροπορία: *Αεροπορικό ταξίδι.*

• **αεροπορικός** (ΕΠΙΡΡ.) με αεροπλάνο: *Θα γυρίσω αεροπορικά από την Αμερική.*

ΕΤΥΜ.: αεροπόρος + -ικός.
ΣΥΓΓ.: ► αεροπορία

ο **αεροπόρος**, θηλ. η **αεροπόρος** (ΟΥΣ.) 1. ο πιλότος αεροπλάνου: *Οι αδερφοί Ράιτ ήταν οι πρώτοι αεροπόροι.*

ΣΥΝΩΝ.: κυβερνήτης

2. αξιωματικός ή στρατιώτης που υπηρετεί στην (πολεμική) αεροπορία: *Κάνουν παρέλαση οι αεροπόροι.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από αερο- + πόρος (και σήμαινε αυτός που διασχίζει τον αέρα).

ΣΥΓΓ.: ► αεροπορία

ο **αερόσακος** (ΟΥΣ.) ειδικός σάκος, που μοιάζει με μπαλόνι, για να προφυλάσσει τους επιβάτες του αυτοκινήτου σε περίπτωση σύγκρουσης

ΕΤΥΜ.: αερο- + σάκος· μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *airbag*.

το **αεροσκάφος** (ΟΥΣ.) κάθε μέσο συγκοινωνίας που κινείται στον αέρα, και κυρίως το αεροπλάνο: *Τα ελικόπτερα, τα αεροπλάνα και τα αερόστατα είναι αεροσκάφη.*

ΕΤΥΜ.: αερο- + σκάφος· μεταφραστικό δάνειο από τη γαλλική λέξη *aéroscafe*.

■ Δες ΕΙΚΟΝΑ *Διάφοροι τύποι αεροσκαφών*, σελ. 31

το **αερόστατο** (ΟΥΣ.) κατασκευή που μπορεί να κινείται στον αέρα· αποτελείται από ένα μεγάλο μπαλόνι, που το γεμίζουν με αέριο ελαφρύτερο από τον αέρα, και από ένα μεγάλο καλάθι κρεμασμένο με σκοινιά, και χρησιμοποιείται για τη μεταφορά ανθρώπων και πραγμάτων: *Από το αερόστατο φαινόταν όλη η πόλη.*

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *aérostatis*. Από αερο- + αρχ. λ. *στατός* (που σήμαινε που στέκεται).

■ Δες ΕΙΚΟΝΑ *Διάφοροι τύποι αεροσκαφών*, σελ. 31

αεροστεγής, -ής, -ές (ΕΠ.) έτσι λέμε ένα χώρο που είναι τόσο καλά κλεισμένος, ώστε να μην μπαίνει αέρας: *Το γάλα διατηρείται σε αεροστεγή συσκευασία.*

• **αεροστεγός** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: αερο- + αρχ. λ. *στέγω* (που σήμαινε σκεπάζω ερμητικά) + -ής.

η **αεροσυνοδός**, αρσ. ο **αεροσυνοδός** (ΟΥΣ.) άτομο που η δουλειά του είναι να εξυπηρετεί τους επιβάτες αεροπλάνου την ώρα της πτήσης: *Η αεροσυνοδός μάς έφερε φαγητό.*

ΕΤΥΜ.: αερο- + συνοδός, από την αγγλική λέξη *air hostess*.

η **αεροφωτογραφία** (ΟΥΣ.) φωτογραφία μιας περιοχής που έχει τραβηχτεί από ψηλά από κάποιο αεροσκάφος: *Είδαμε αεροφωτογραφίες της Ακρόπολης.*

ΕΤΥΜ.: αερο- + φωτογραφία· μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *aerophotography*.

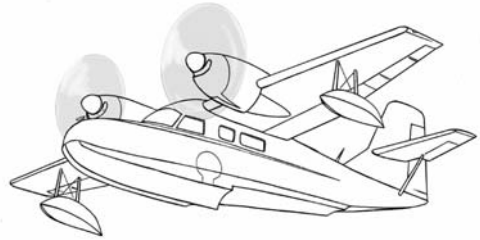
αετίσιος, -α, -ο (ΕΠ.) αυτός που έχει σχέση με τον αετό ή που θυμίζει αετό: *Αετίσια φωλιά. / Είχε ένα αετίσιο βλέμμα.*

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΥΠΟΙ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ

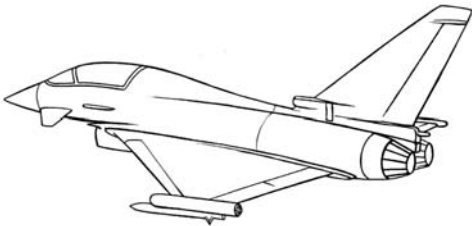
A

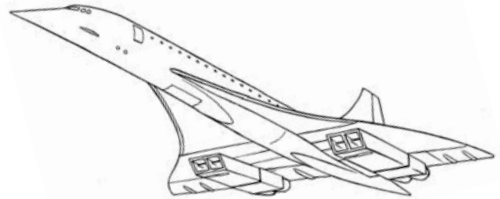
Επιβατικό αεροπλάνο

Υδροπλάνο

Πολεμικό αεροπλάνο

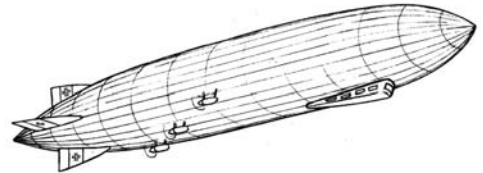
Το γαλλικό επιβατικό υπερηχητικό αεροπλάνο Κονκόρντ

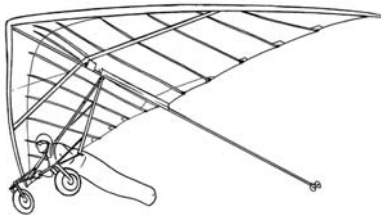
Ελικόπτερο

Αερόστατο (χωρίς κινητήρα)

Αερόπλοιο (αερόστατο) με κινητήρα και πηδάλιο (Ζέπελιν)

Αιωρόπτερο

Αλεξίπτωτο

Αλεξίπτωτο πλαγιάς (γνωστό ως «παραπέντε»)

A

ΕΤΥΜ.: αετός + -ίσιος.
ΣΥΓΓ.: αετός, αετόπουλο

ο **αετονύχης**, θηλ. η **αετονύχισσα** (ΟΥΣ.) αυτός που ξεγελάει τους άλλους για να κερδίσει κάτι, που έχει αρπακτικές ικανότητες: *Τελικά η αστυνομία έπιασε τον αετονύχη.*

ΕΤΥΜ.: Σύνθετη από τις λέξεις αετός + νύχι + -ης.

το **αετόπουλο** και **αϊτόπουλο** (ΟΥΣ.) ο μικρός σε ηλικία αετός: *Το αϊτόπουλο αφήνει τη φωλιά όταν μεγαλώσει.*

ΕΤΥΜ.: αετός + -όπουλο.

ΣΥΓΓ.: ► αετίσιος

ο **αετός**, θηλ. η **αετίνα** (ΟΥΣ.) **1.** αρπακτικό πουλί με μυτερά νύχια, που βλέπει πολύ καλά και ζει συνήθως στα ψηλά βουνά: *Ο αετός ανήκει στην ίδια οικογένεια με το γεράκι.*

2. χαρταετός: *Την Καθαρά Δευτέρα ο ουρανός γεμίζει με αετούς.*

3. (μτφ.) αυτός που είναι πάρα πολύ έξυπνος, ικανός κτλ.: *Η γραμματέας μου είναι αετός.*

ΣΥΝΩΝ.: σαΐνι, ξεφτέρι

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Η δεύτερη σημασία είναι από την ιταλική λέξη *aquilone*.

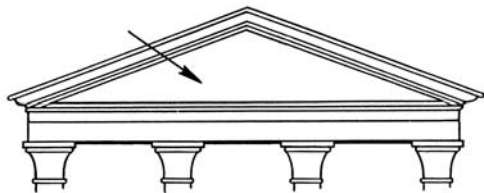
ΣΥΓΓ.: ► αετίσιος ΣΥΝΘ.: αετοφωλιά, αετονύχης, αετομάτης, αετοράχη

η **αετοφωλιά** (ΟΥΣ.) η φωλιά του αετού: *Οι αετοφωλιές βρίσκονται πολύ ψηλά.*

ΕΤΥΜ.: Σύνθετη από τις λέξεις αετός + φωλιά.

το **αέτωμα** (ΟΥΣ.) στους αρχαίους ελληνικούς και ρωμαϊκούς ναούς, το ανώτερο τριγωνικό μέρος στις δύο στενές πλευρές, που ήταν διακοσμημένο με γλυπτές παραστάσεις

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, η οποία προέρχεται από τη λέξη *ἀέτος*.

■ Δες και ΕΙΚΟΝΑ οι κίονες των αρχαίων ναών, σελ. 504

αζημίωτος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν έπαθε ζημιά

◆ **με το αζημίωτο:** με κέρδος, με προσωπικό όφελος

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + αρχ. ρ. *ζημιώ* + -τος.

αζήτητος, -η, -ο (ΕΠ.) **1.** τα εμπορεύματα που δεν έχουν ζήτηση τα λέμε αζήτητα: *Δώσαμε τόσα λεφτά για να εφοδιάσουμε το μαγαζί με καινούριο εμπόρευμα και τελικά έμεινε αζήτητο.*

2. ένα γράμμα, ένα δέμα κτλ. που δεν το έχει ζητήσει ο παραλήπτης του το λέμε αζήτητο

◆ **(μένω) στα αζήτητα:** όταν κάποιος δε δέχεται προτάσεις για επαγγελματική συνεργασία ή όταν κάτι δεν έχει πωλήσει, λέμε ότι μένει στα αζήτητα: *Είναι σημαντικός ηθοποιός και δεν μπορώ να καταλάβω πώς έμεινε τόσο καιρό στα αζήτητα. / Το καινούριο του βιβλίο έμεινε στα αζήτητα.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

το **άζωτο** (ΟΥΣ.) αέριο χωρίς οσμή και χρώμα, που αποτελεί ένα από τα κυριότερα συστατικά του ατμοσφαιρικού αέρα

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *azote*. Από α- (στερητ.) + *ζωή*.

η **αηδία** (ΟΥΣ.) **1.** πολύ δυσάρεστο αίσθημα που έχει κάποιος όταν βλέπει ή ακουμπάει κάτι πολύ βρόμικο, όταν μυρίζει κάτι πολύ άσχημο κτλ.: *Μύριζαν τα σκουπίδια και μου 'ρθε αηδία.*

ΣΥΝΩΝ.: σιχασιά, σιχαμάρα, αναγούλα

2. αυτό που κάνει κάποιον να νιώθει αηδία: *Το φαΐ είναι αηδία χωρίς αλάτι.*

ΣΥΝΩΝ.: αίσχος, φρίκη, χάλια

3. αηδίες: ανόητες κουβέντες: *Σταμάτα επιτέλους τις αηδίες.*

ΣΥΝΩΝ.: σιχαμάρες, ανοησίες

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αηδιάζω, αηδίασμα, αηδιαστικός

αηδιάζω (αηδίασα, ΠΑΘ. ΜΤΧ. αηδιασμένος) (Ρ.) **1.** νιώθω αηδία: *Αηδίασα από τη μυρωδιά.*

ΣΥΝΩΝ.: σιχάινωμα

2. κάνω κάποιον να νιώσει αηδία: *Τα ψέματα με αηδιάζουν.*

ΕΤΥΜ.: *αηδία* + -άζω.

ΣΥΓΓ.: ► αηδία

αηδιαστικός, -ή, -ό (ΕΠ.) αυτός που κάνει κάποιον να νιώθει αηδία: *Το θέαμα ήταν αηδιαστικό.*

ΣΥΝΩΝ.: σιχαμερός, αποκρουστικός

ΕΤΥΜ.: *αηδιάζω* (από το θέμα *αηδίασ-*) + -τικός.

ΣΥΓΓ.: ► αηδία

το **αηδόνι** (ΟΥΣ.) μικρό πουλί με όμορφο κελάηδημα: *Τα αηδόνια δεν κελαηδάνε στο κλουβί.*

ΕΤΥΜ.: Από την παλαιότερη ελληνική λέξη *αηδόνιον*, η οποία ήταν υποκοριστικό της αρχαίας λέξης *αηδών*.

ΣΥΓΓ.: αηδόνια, αηδονάκι, αηδονίσκος ΣΥΝΘ.: αηδονοφωλιά, αηδονολαλιά

αήττητος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν τον έχει νικήσει ή δεν μπορεί να τον νικήσει κανείς: *Η ομάδα μου ήταν αήττητη μέχρι σήμερα.*

ΣΥΝΩΝ.: ανίκητος ΑΝΤΙΘ.: νικημένος, ηττημένος

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + *ηττώμα*.

η **αθανασία** (ΟΥΣ.) **1.** το να μην πεθαίνει κάποιος ποτέ: *Πολλοί προσπάθησαν κατά καιρούς να αποκτήσουν αθανασία, αλλά δεν τα κατάφεραν.*

2. το να μην ξεχνιέται κάποιος ποτέ: *Οι μεγάλοι ποιητές κερδίζουν την αθανασία.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, η οποία προέρχεται από τη λέξη *αθάνατος*.

ΣΥΓΓ.: αθάνατος

αθάνατος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δεν πεθαίνει ποτέ: *Κανένας άνθρωπος δεν είναι αθάνατος.*
ΑΝΤΙΘ.: θνητός

2. αυτός που δεν πρόκειται να ξεχαστεί ποτέ: *Αθάνατοι ήρωες.*

ΣΥΝΩΝ.: αξέχαστος, αλησμόνητος

3. αυτός που δε χαλάει, δε φθείρεται εύκολα: *Αυτό το παντελόνι είναι αθάνατο, αντέχει σε όλες τις ταλαιπωρίες!*

ΣΥΝΩΝ.: γερός, ανθεκτικός, άφθατος

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + θάνατος.
ΣΥΓΓ.: αθανασία

άθαφτος, -η, -ο (ΕΠ.) (για νεκρό) αυτός που δεν τον έθαψαν: *Νικητές και ηττημένοι δεν άφησαν άθαφτους τους νεκρούς τους.*

ΣΥΝΩΝ.: άταφος ΑΝΤΙΘ.: θαμμένος, ενταφιασμένος

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άθαπτος*. Από α- (στερητ.) + θάπτω (από το θέμα *θαφ-*) + -τος.

αθέατος, -η, -ο (ΕΠ.) αόρατος: *Η μία όψη του φεγγαριού είναι αθέατη.*

• **αθέατα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + θεατός (από το *θεώμαι*).

άθελά (μου, σου, του, της, μας, σας, τους) (ΕΠΙΡΡ.) χωρίς να το θέλει κάποιος: *Άθελά μου τον χτύπησα.*

ΕΤΥΜ.: Από το *άθελος*.

αθέλητος, -η, -ο (ΕΠ.) αθέλητη είναι μια πράξη που γίνεται χωρίς να το θέλουμε: *Έκανε μια αθέλητη κίνηση και έριξε το ποτήρι.*

ΣΥΝΩΝ.: ακούσιος ΑΝΤΙΘ.: ηθελμένος, εκούσιος

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + θέλω + -τός.

αθέμιτος, -η, -ο (ΕΠ.) όταν μια πράξη είναι αντίθετη με τους γραπτούς και τους άγραφους νόμους, με τους νόμους δηλαδή που έχει θεσπίσει η πολιτεία και με τους ηθικούς κανόνες, λέμε ότι είναι αθέμιτη: *Χρησιμοποίησε κάθε θεμιτό και αθέμιτο μέσο για να εξουδετερώσει τους αντιπάλους του. / Κατηγορεί τους ανταγωνιστές του στην αγορά για αθέμιτο ανταγωνισμό.*

ΣΥΝΩΝ.: ανεπίτρεπτος, ανήθικος ΑΝΤΙΘ.: θεμιτός

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + θεμιτός (από το *θέμις*, που ήταν η θεά της δικαιοσύνης).

άθεος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν πιστεύει σε κανένα θεό

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + θεός.

ΣΥΓΓ.: αθεΐα, αθειζώ, αθεισμός, αθειστής

αθεόφοβος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που είναι πολύ τολμηρός, που κάνει πράγματα παράτολμα: *Βρε τον αθεόφοβο, είπε κατάμουτρα στο διευθυντή ότι τον θεωρεί άχρηστο!*

2. αθεόφοβο λέμε τον άνθρωπο που μηχανεύεται κόλπα ή λύσεις που δεν περιμένει κανείς ότι θα τα σκεφτεί και ο οποίος προκαλεί το θαυμασμό των άλλων: *Μάντεψε τι σκαρφίστηκε πάλι ο αθεόφοβος!*

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + θεόφοβος (που σήμαινε αυτός που φοβάται τον Θεό).

αθεράπευτος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δε θεραπεύτηκε ή δεν μπορεί να θεραπευτεί *Αθεράπευτη αρρώστια.*

ΣΥΝΩΝ.: αγιάτρευτος, ανιάτος ΑΝΤΙΘ.: θεραπευμένος

Αθεράπευτος τεμπέλης.

ΣΥΝΩΝ.: αδιόρθωτος, αμετανόητος, αιώνιος

• **αθεράπευτα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + θεραπεύω + -τος.

η **αθερίνα** (ΟΥΣ.) πολύ μικρό ψάρι της θάλασσας, που μοιάζει με τη μαρίδα: *Φάγαμε αθερίνες γιγανητές.*

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άθερίνη*.

αθετώ (αθέτησα), **αθετούμαι** (αθετήθηκα, αθετημένος) (Ρ.) όταν αθετώ το λόγο μου ή την υπόσχεσή μου που είχα δώσει σε κάποιον, σημαίνει ότι δεν τηρώ, ότι καταπατώ το λόγο ή την υπόσχεσή μου: *Δεν περίμενα ότι θα αθετήσεις την υπόσχεσή σου. / Τελικά αθέτησε τη συμφωνία μας και αρνήθηκε να μου πουλήσει το οικόπεδο.*

ΣΥΝΩΝ.: καταπατώ ΑΝΤΙΘ.: τηρώ

ΕΤΥΜ.: Από το *άθετος*. Από α- (στερητ.) + θετός.

ΣΥΓΓ.: αθέτηση

ο **Αθίγγανος**, θηλ. η **Αθίγγανη** (ΟΥΣ.) ο Τσιγγάνος

ΕΤΥΜ.: α- (στερητ.) + αρχ. ρ. *ζημιώ* + -τος.

ΣΥΓΓ.: αθιγγανικός

■ Δες **ΠΛΑΙΣΙΟ** η *φυλή των Ρομά*, σελ. 900

άθικτος, -η, -ο (ΕΠ.) 1. αυτός που δεν τον έχουν αγγίξει: *Το κρεβάτι έμεινε άθικτο, γιατί δεν κοιμήθηκα.*

ΣΥΝΩΝ.: ανέγγιχτος, ανέπαφος, απείραχτος

2. αυτός που δεν έχει πειραχτεί ή που δεν τον έχουν χρησιμοποιήσει: *Το σπίτι έμεινε άθικτο μετά το σεισμό.*

ΣΥΝΩΝ.: γερός, ανέρμαιος, απείραχτος, ανέπαφος

3. αυτός που δεν έχει χρησιμοποιηθεί: *Το παλτό που μου έδωσε ήταν άθικτο.*

ΣΥΝΩΝ.: άφθατος, αμεταχείριστος ΑΝΤΙΘ.: φθαρισμένος, μεταχειρισμένος

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από α- (στερητ.) + αρχ. λ. *θηγγάνω* (από το θέμα *θηγ-*) + -τος.

το **άθλημα** (ΟΥΣ.) κάθε παιχνίδι ή σωματική άσκηση, όπως το ποδόσφαιρο, που κάνουμε για να γυμνάσουμε το σώμα μας, να περάσουμε ευχάριστα, να κερδίσουμε κάποιο βραβείο κτλ.: *Το ποδόσφαιρο είναι ομαδικό άθλημα.*

ΣΥΝΩΝ.: αγώνισμα, σπορ

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, από το *άθλω*.

ΣΥΓΓ.: άθλημα, άθληση, αθλητής, αθλητισμός, αθλητικός, αθλούμαι, άθλος

η **άθληση** (ΟΥΣ.) το να αθλείται κάποιος: *Η άθληση χαρίζει υγεία.*

ΣΥΝΩΝ.: γύμναση, άσκηση

ΕΤΥΜ.: Από την παλαιότερη ελληνική λέξη *άθλις*.

ΣΥΓΓ.: ► άθλημα

ο **αθλητής**, θηλ. η **αθλήτρια** (ΟΥΣ.) αυτός που ασχολείται με τον αθλητισμό: *Είναι αθλήτρια του ακοντισμού.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► άθλημα

αθλητικός, -ή, -ό (ΕΠ.) **1.** αυτός που έχει σχέση με τον αθλητισμό ή με τον αθλητή: *Αθλητικά παπούτσια.*

2. (ως ΟΥΣ.) τα **αθλητικά**: οι ειδήσεις που αναφέρονται στον αθλητισμό, στα μέσα ενημέρωσης: *Παίρνει κάθε μέρα εφημερίδα για να διαβάζει τα αθλητικά.*

ΕΤΥΜ.: *αθλητής* + *-ικός*.

ΣΥΓΓ.: ► άθλημα

ο **αθλητισμός** (ΟΥΣ.) το σύνολο των αθλημάτων και η ασχολία με κάποιο (ή κάποια) από αυτά: *Ο κλασικός αθλητισμός περιλαμβάνει κυρίως τα αγωνίσματα στίβου. / Μου αρέσει η μουσική και ο αθλητισμός.*

ΕΤΥΜ.: Από τη γαλλική λέξη *athlétisme*.

ΣΥΓΓ.: ► άθλημα

άθλιος, -α, -ο (ΕΠ.) **1.** αυτός που βρίσκεται σε πολύ κακή κατάσταση ή που η ποιότητά του είναι πολύ κακή: *Το ξενοδοχείο ήταν άθλιο, γεμάτο κασαρίδες! / Το φαγητό που μας σέρβιραν ήταν άθλιο.*

ΣΥΝΩΝ.: απαίσιος, φρικτός, ελεεινός ΑΝΤΙΘ.: καταπληκτικός, υπέροχος, εξαιρετικός, τέλειος

2. δυστυχημένος: *Ζουν μια άθλια ζωή.*

3. αυτός που είναι πολύ κακός: *Άθλιος χαρακτήρας.*

ΣΥΝΩΝ.: τιποτένιος, αγρείος

• **άθλια** (ΕΠΙΡΡ.) με άθλιο τρόπο: *Από τότε που έχασε τη δουλειά του ζει άθλια.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αθλιότητα ΣΥΝΘ.: πανάθλιος, τρισάθλιος, εξαθλιώνω, εξαθλιώση

η **αθλιότητα** (ΟΥΣ.) το να είναι κάποιος άθλιος ή να είναι κάτι άθλιο: *Ζουν μέσα στη φτώχεια και στην αθλιότητα.*

ΕΤΥΜ.: *άθλιος* + *-ότητα*.

ΣΥΓΓ.: άθλιος

ο **άθλος** (ΟΥΣ.) κάτι πολύ δύσκολο ή πολύ σπουδαίο που καταφέρνει κάποιος: *Οι άθλοι του Ηρακλή.*

ΣΥΝΩΝ.: κατόρθωμα

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► άθλημα

αθλούμαι (αθλήθηκα) (Ρ.) κάνω κάποιο άθλημα ή γενικά γυμνάζομαι: *Οι αθλητές πρέπει να αθλούνται συχνά.*

ΣΥΝΩΝ.: ασκούμαι

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *άθλω*.

ΣΥΓΓ.: ► άθλημα

αθόρυβος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δε δημιουργεί θόρυβο: *Το περπάτημα της γάτας είναι αθόρυβο.*

ΣΥΝΩΝ.: ήσυχος ΑΝΤΙΘ.: θορυβώδης

• **αθόρυβα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + *θόρυβος* + *-ος*: μεταφραστικό δάνειο από την αγγλική λέξη *noiseless*.

άθραυστος, -η, -ο (ΕΠ.) ένα υλικό ή ένα αντικείμενο που δεν έχει σπάσει ή δεν μπορεί να σπάσει το λέμε άθραυστο: *Το κύπελλο είναι από άθραυστο πλαστικό.*

ΑΝΤΙΘ.: εύθραυστος

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη. Από *α-* (στερητ.) + *θραύω* (από το θέμα *θραυσ-*) + *-τος*.

άθρησκος, -η, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν είναι πιστός κάποιας θρησκείας: ο άθρησκος άνθρωπος δεν είναι κατ' ανάγκη και άθεος, γιατί μπορεί να πιστεύει ότι υπάρχει θεός

ΕΤΥΜ.: Από *α-* (στερητ.) + *θρήσκος*: μεταφραστικό δάνειο από τη γαλλική λέξη *irréligieux*.

αθροίζω (άθροισα), **αθροίζομαι** (αθροίστηκα, αθροισμένος) (Ρ.) προσθέτω και βρίσκω το άθροισμα: *Αθροίστε τα ποσά και πείτε μου τι σας χρωστάω.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: άθροισμα, άθροιση, αθροιστικός ΣΥΝΘ.: συναθροίζω

το **άθροισμα** (ΟΥΣ.) το αποτέλεσμα της πρόσθεσης: *Το άθροισμα του 10 και του 1 είναι 11.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: ► αθροίζω

αθυρόστομος, -η, -ο (ΕΠ.) αθυρόστομο λέμε τον άνθρωπο που χρησιμοποιεί λέξεις και εκφράσεις που δε θεωρούνται κόσμιες, που μπορεί να σοκάρουν όσους τις ακούνε: το ίδιο χαρακτηρίζουμε και τα σχόλια, τις κουβέντες, τα κείμενα κτλ. που περιέχουν τολμηρές λέξεις και εκφράσεις: *Από παιδί ήταν αθυρόστομος, αλλά έλεγε πάντοτε πράγματα αληθινά και ενδιαφέροντα, και έτσι του συγχωρούσαν την αθυροστομία του. / Οι ήρωες του Αριστοφάνη είναι αθυρόστομοι.*

ΣΥΝΩΝ.: βομολόχος

ΕΤΥΜ.: *α-* (στερητ.) + *θύρα* + *στόμα* (= που δεν κλείνει το στόμα του).

ΣΥΓΓ.: αθυροστομία

αθώος, -α, -ο (ΕΠ.) **1.** αυτός που δε φταίει για κάποιο κακό: *Δεν κάναμε τίποτα, είμαστε αθώοι.*

ΑΝΤΙΘ.: ένοχος

2. άκακος, χωρίς πονηριά, χωρίς κακία: *Με κοίταζε με ένα αθώο ύφος. / Έχει αθώα καρδιά.*

3. ακίνδυνος: *Το κάπνισμα δεν είναι αθώα συνήθεια.*

• **αθώα** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ΣΥΓΓ.: αθώωνω, αθώωση, αθωότητα, αθωοτικός

η **αθωότητα** (ΟΥΣ.) **1.** το να είναι κάποιος αθώος: *Έχω αποδείξεις για την αθωότητά μου.*

ΑΝΤΙΘ.: ενοχή

2. το να μην έχει κάποιος κακό ή πονηρό σκοπό: *Παιδική αθωότητα.*

ΣΥΝΩΝ.: αγνότητα ΑΝΤΙΘ.: πονηριά, κακία

ΕΤΥΜ.: *αθώς* + *-ότητα*.

ΣΥΓΓ.: ► *αθώς*

αθώνω (αθώωσα), **αθώνομαι** (αθώωθηκα, αθωωμένος) (Ρ.) αποφασίζω ότι κάποιος είναι αθώος, ότι δεν έκανε το κακό για το οποίο κατηγορείται: *Το δικαστήριο τελικά τους αθώωσε.*

ΣΥΝΩΝ.: απαλλάσσω ΑΝΤΙΘ.: καταδικάζω

ΕΤΥΜ.: Από την παλαιότερη ελληνική λέξη *άθωα*.

ΣΥΓΓ.: ► *αθώς*

η **αιγιαλίτιδα ζώνη**: θαλάσσια ζώνη που εκτείνεται κατά μήκος των ακτών μιας χώρας και θεωρείται προέκταση της ξηράς της

ΣΥΝΩΝ.: χωρικά ύδατα

ΕΤΥΜ.: Σημσιολογικό δάνειο από την αγγλική λέξη *littoral zone*.

ο **αιγιαλός** (ΟΥΣ.) η ζώνη της ξηράς που βρέχεται από τη θάλασσα, δηλαδή η γραμμή της ξηράς στην οποία φτάνει η θάλασσα: στον αιγιαλό περιλαμβάνεται και το τμήμα της ξηράς μέχρι το οποίο φτάνει συνηθώς το νερό της θάλασσας όταν έχει κύματα

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

η **αιγίδα** (ΟΥΣ.) οι αρχαίοι Έλληνες αποκαλούσαν αιγίδα την ασπίδα του Δία, που τη θεωρούσαν μέσο προστασίας

◆ **υπό την αιγίδα**: με την προστασία ή την υποστήριξη (κάποιου): *Το πρόγραμμα εκπονήθηκε και υλοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού.*

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *αιγίς*, *αιγίδος*.

ΣΥΓΓ.: *καταιγίδα*, *καταιγισμός*, *καταιγιστικός*

η **αίγλη** (ΟΥΣ.) το κύρος που διαθέτει ένας άνθρωπος, ένας θεσμός κτλ., όταν οι άλλοι το(ν) θεωρούν πολύ σημαντικό, η φήμη που το(ν) συνοδεύει: *Τα τελευταία χρόνια το επάγγελμα του δικηγόρου έχει χάσει την αίγλη που είχε κάποτε. / Η αίγλη του παλιού αρχοντικού ξεθώριασε με τα χρόνια.*

ΣΥΝΩΝ.: ακτινοβολία, γόητρο, μεγαλοπρέπεια, λάμψη

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

τα **αιγοπρόβατα** (ΟΥΣ.) κατοίκια και πρόβατα: *Ο κτηνοτρόφος είχε πολλά αιγοπρόβατα.*

ΣΥΝΩΝ.: γιδοπρόβατα

ΕΤΥΜ.: Σύνθετη από τις λέξεις *αίγα* + *πρόβατα*.

αιγυπτιακός, -ή, -ό (ΕΠ.) **1.** αυτός που έχει σχέση με την Αίγυπτο ή τους Αιγύπτιους: *Αιγυπτιακό μουσείο.*

2. (ως ΟΥΣ.) τα **αιγυπτιακά**: η αιγυπτιακή γλώσσα

● **αιγυπτιακά** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: *Αιγύπτιος* + *-ακός*.

ο **Αιγύπτιος**, θηλ. η **Αιγύπτια** (ΟΥΣ. και ΕΠ.) αυτός που ανήκει στο έθνος της Αιγύπτου ή/και (ως Αιγύπτιος πολίτης) στο κράτος της Αιγύπτου

ΕΤΥΜ.: *Αίγυπτος* + *-ιος*.

ο **αιδεσιμότετος** (ΟΥΣ.) έτσι προσφωνούμε τον παντρεμένο ιερέα (ορθόδοξο αλλά και προτεστάντη): *Ο αιδεσιμότετος πατέρας Θεόφιλος είναι ο νέος εφημέριος της ενορίας.*

ΕΤΥΜ.: Υπερθετικός βαθμός του επιθέτου *αίδεσιμος* (που σήμαινε *σεβαστός*).

η **αιθάλη** (ΟΥΣ.) η καπνιά, η μαύρη σκόνη που κατακάθεται από τον καπνό: *Το τζάκι έχει γεμίσει αιθάλη και πρέπει να καθαριστεί.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη.

ο **αιθέρας** (ΟΥΣ.) **1.** άχρωμο υγρό με χαρακτηριστική μυρωδιά, που χρησιμοποιείται κυρίως ως αναισθητικό ή αντισηπτικό

2. (στον πληθ.) οι **αιθέρες**: ο ουρανός: *Ο άνθρωπος με το αεροπλάνο κατέκτησε τους αιθέρες.*

ΕΤΥΜ.: Από την αρχαία ελληνική λέξη *αίθηρ*.

ΣΥΓΓ.: *αιθέριος*

αιθέριος, -α, -ο (ΕΠ.) ανάλαφρος, λεπτός και διάφανος: *Αιθέριο ύφασμα.*

◆ **αιθέρια ύπαρξη**: δεσ *ύπαρξη*

● **αιθέρια** (ΕΠΙΡΡ.)

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, από το *αίθηρ*.

ΣΥΓΓ.: *αιθέρας*

η **αίθουσα** (ΟΥΣ.) **1.** μεγάλος κλειστός χώρος που τον χρησιμοποιούμε για έναν ορισμένο σκοπό: *Αίθουσα κινηματογράφου.*

2. όλοι οι άνθρωποι που βρίσκονται σε μια αίθουσα: *Όλη η αίθουσα τον χειροκρότησε.*

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, η οποία είναι το θηλυκό της αρχαίας μετοχής *αίθων* του ρήματος *αίθω*.

ΣΥΝΘ.: *αιθουσάρχης*, *αιθουσολόγιο*

το **αίθριο** (ΟΥΣ.) μεγάλος χώρος μέσα σε κτίριο ή σε συγκρότημα κτιρίων ο οποίος έχει άνοιγμα στο πάνω μέρος (ή σκεπάζεται με τζάμια ή άλλα υλικά που επιτρέπουν στο φως να περνάει), ώστε να φωτίζεται από το φως του ήλιου

ΕΤΥΜ.: Ουσιαστικοποιημένο ουδέτερο του αρχαίου επιθέτου *αίθριος* σημασιολογικό δάνειο από τη λατινική λέξη *atrium*.

αίθριος, -α, -ο (ΕΠ.) αυτός που δεν έχει σύννεφα: *Ο καιρός το καλοκαίρι είναι αίθριος.*

ΣΥΝΩΝ.: ανέφελος, ξάστερος ΑΝΤΙΘ.: συννεφιασμένος, νεφελώδης

ΕΤΥΜ.: Αρχαία ελληνική λέξη, από το *αίθηρ* (που σήμαινε *καθαρός ουρανός*).

ΣΥΓΓ.: *αίθριο* ΣΥΝΘ.: *υπαίθριο*

τα **αιλουροειδή** (ΟΥΣ.) σαρκοφάγα ζώα που έχουν στρογγυλό κεφάλι, δυνατά νύχια και μπορούν να κινούνται εύκολα και γρήγορα: *Η τίγρη και ο αγριόγατος είναι αιλουροειδή.*